

Sarvõ Õio:

„Šool aestagal om maaselits
2. märdsil, paabapraasnik
27. veebruaril, 13. aprillil
om urbõpäiv ja 20. aprillil
lihavõdõdõh.“

lk 2

Alumäe Helen:

„Tuud juhtu-ui õga päiv õga õgal
aestagal õga juhtu-ui eiski' õgal
aestagakümmel, õt mi saa umma
kultuuri tutvusta' miljonidõlõ, eiski'
miljardidõlõ telekaejilõ üle ilma.“

lk 2

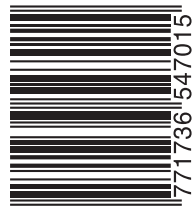
Kauksi Ülle:

„Om plaan leheh õga kuu
avaldada' midägi aolehe
aoluust ja tegijist.
Kõigi mälestüse' ja
kaastüü' omma' oodõt.“

lk 3

Setomaa

Hind 2 eurot

Veebruar 2025, nr 2 (423)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Meremäe ja Obinitsa raamadukogo' 100

5. veebruaril pei'
Meremäe ja Obinitsa
raamadukogo'
umma juubõlit.

**LILLMAA TIINA,
METSATIINA**

Olli' Eesti Vabariigi edimäts'e
aestaga'. 1922. aastak ilmu
Postimeheh artikli „Petseri-
maa raamatukogud“, koh kiro-
tõdi edimätsist raamadukogo-
dõst, mia' olli' pühapäivakuulõ
man. 1925. aastaga tull avalikkõ
raamadukogodõ säädüs. Õgalõ
vallavaltsusõlõ eräldedi raha
raamadukogo ülevähipidämise
ja kirändüse ostmisõ jaost.

5. veebruaril 1925 oll Mere-
mäe vallandõvvokogo kuuholõk.
Punkt 6 oll ettepanõk raamadu-
kogo alostamisõst. Kiräh om
säänestmuudu: „Avada kaks
lugemise punkti ja nimelt val-
lavalitsuse ja Obinitsa kooli
juures, et rahval oleks võima-
lik raamatuid kergemalt kätte
saada.“ Nõukogo otsust ütel
helül: ettepanõk vasta võtta'.

Meremäe raamadukogo edimäts'e
kotusõst sai koha-
ligu kaupmehe Aleksander
Eichenbaumi maja. Raamadu'
olli' kapih poodiroomi kõrval
ja säält tä and näid kodo lugõ-
misõ jaost.

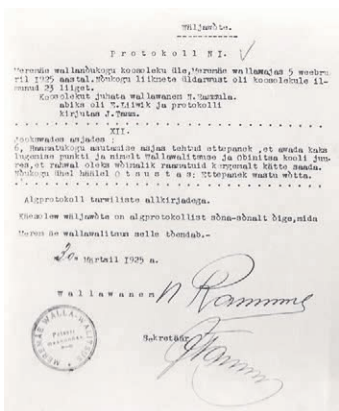
A hüä ruttu viidi raamadu-
kapp vallamajja ja anti valla-
sekretär Johan Tamme hoolõ
ala. Vallavaltsusõ puult eräldet
raha iist käve tä eis' Petserih
Maria Grüntali raamaduärist
raamatit vällä sortmah. Raamadu'
joudsõ' kohalõ läbi Pet-
sere Maakunna Koolivaltsusõ.
1932. aastagal kolõ vallavaltsus
üteh raamadukogoga' Mere-
mäe vallamajja vahtsõhe huu-
nõhe. Tuusama maja katusõ ala
om raamadukogo jäänu' kooni'
täambäts'e päävani'. Raamatit
anti ütel pääväl nädälih, nelä-
päivtsidõ. Kõrraga' sai võtta'
kol' raamatut ja tagasi pidi
tuuma kolmõ nädäli joosul. Ku
tagasituumisõ pääväst kinni
pia-as, sis tull üle ao lännü'
nädäli iist massa' 10 senti
trahvirahha üte raamadu päält.

Edimäne Obinitsa raama-
dukogo oll kuul-kerkoh ja edi-
mäne raamadukogo juhataja oll
Marie Palgi, kiä' oll tuu tüü pääl
kooni' 1940. Edimäne kingtüs
Obinitsa raamadukogolõ oll
Eesti haridusseldsilt 50 raam-
matut. Kõgõ inäbä lukõ' võödõt
raamadu' olli' A. Kivi „Seitse
venda“, J. Verne'i „Kaheksa-
kümne päevaga ümber maa-
kera“ ja „Saladuslik saar“, Grey

Meremäe latsõ raamadukogo 100. sünnüpääväl.

Eräkogo pilt

Meremäe raamadukogo asu-
tamisõ otsus.

„Piisonikütid“. Eesti auto-
ridõ loomingust oll kõgõ loe-
tup August Jakobsoni „Vaeste-
patuste alev“. Säänestmuudu
sündü' raamadukogo' ja hari-
nõdi lugõma.

100 aastaga peräst, 5. veeb-
ruaril pei' Meremäe ja Obinitsa
raamadukogo' umma juubõlit.
Oll illos talvõpäiv. Meremäel
mi pei väiko pido üteh meid
õnnitlõma tulnu' lugõjidõga'.
Latsialatsõ' Tsirgupesäkesse
rühmäst lauli' ja loi' luulõtuisi
oppaja Kaja Ziugandi, Kati Kuu-

seoki, Ester Lehesõ ja Reelika
Kõlli juhendamisõl. Anni Lahe,
kiä' oll Meremäe raamadu-
kogoh tüüh 52 aastakka, tekk
ülekaehusõ raamadukogo
aoluust ja Valdur Helm tulõt
miilde tuud aigu, ku tä oll raam-
dukogo juhataja aestagil
1958–1959. Vahtsõnõ raamadu-
kogotädi Tiina Mets lugl vahe-
palost luulõtuisi raamatist,
Robin ja Gerd Palok mäng'e
pilli. Mi lauli üteh külälisiga'
ütislaula. Mi tennäsi ummi
lugõjit. Annaly Kann, Karolin
Pärtin, Kert Küppar ja Virginia
Käst sai' kingtüsõst raamadu.
Mi kai ütehkuuh näütüst harul-
duisist mi raamadukogoh, pilte
innitsist sünnüpävivist ja võrk-
sist lugõjist. Ja viil kai üteh-
kuuh tädi Anni kokko säet kroo-
nikat. Külälisilõ oll katõt laud
soolasõ ja makosõõgiga', oll ka'
tsäiu ja kohvi. Peräst lõõnaht
tull meele õnnõ suuvma Seto-
maa vallaraamadukogo direk-
tor Egle Põldmets. Oll väiga'
hüä sünnüpääväpido!

Obinitsa raamadukogo juubõl
naas pääl künde pandmi-
sõga' Liidia Sillaotsa havva
pääl, kiä' oll Obinitsa raamadu-

kogoh tüül olnu' 38. aastakka.
Peräst kogonõdi Seto lauluimä
kaldõhe Liidia Sillaotsa mäles-
tuskivi mano. Hõrna Aare kõnõl
lühkolt raamadukogo aoluust,
Obinitsa kogokunnaklassi latsõ'
loi' luulõtuisi ja latsialatsõ'
kinge' raamadukogolõ uma
joonstusõ' raamadukogost.
Peräst istuti ütidsõ kohvilavva
takah. Raamadukogo aoluust
ja täambäts'e pääväst kõnõli'
uma kandi kiränigu' Vana-
nurmõ Ilmar ja Kauksi Ülle,
küläkeskusõ administraator
Turvasõ Evelin ja kavvaaignõ
raamadukogotüütäjä Tsopa-
talo Helju. Hõrna Aare näüdäs
edimäist raamatut, minkõ tä
raamadukogost lainut. Hüä
sõnaga' oll raamadukoko tulnu'
tervütämmä Setomaa valla-
raamadukogo direktor Egle
Põldmets ja kuuhtüüpartner,
Omniva postipunktidõ konsul-
tant Airika Saamo.

Meremäe ja Obinitsa raam-
dukogo' tennäse' kõiki nuid
inõmisi, kiä' omma' 100 aes-
taga joosul olnu' mi raamadu-
kogodõga' köüdet. Hüvvä
pääl naanu' Eesti Raamadu
aestakka!

Obinitsa raamadukogoh tervitedi eesti raamadu 500. aastaga sünnüpäivä

5. veebruaril korju' Leeloimä
kujo mano Obinitsa latsiaia
latsõ', Obinitsa koolilatsi
klass ni kohaligu' kiränigu' ja
raamadusõbra'.

Raamadukogo juhataja Lill-
maa Tiina tervit nuuri ja iäkit
raamadusõpru. Hõrna Aare
näüdäs latsilõ Sillaotsa Liidi
mälestuskivi ja pand' süäme
pääl, õt kunagi nimä' nakasõ'
hooltsõma Lauluimä kaldõ iist
ja raamatit lugõma. Lillmaa
Tiina näüdäs sinnäpoolõ, koh
edimäne raamadukogo Obi-
nitsah oll, tuu oll' kunaginõ
papi maja, koh no' om Ilma-
veere ponidõ karamaakõnõ.
Raamadulainutuskapp oll'
vanah koolimajah kah. Tuud
latsilõ õs kõnõlda', a ku Vinne
võim tull, sis osa raamatit kästi
ar palota' tuust kogost. Innine
oppaja Kuika Adele oll' üts
raamadulainutaja.

Raamadukogo rännäs Vinne
aigu Kalju majja, kost pereh
kiudõtõdi ja koh parhilla' om
Obinitsa galerii. Tegeligult oll'
ka Kalju perrel olnu' suur väärt
raamadukogo, a tollõ saatustõst
tiia-i perreliikmõ' midägi. Edesi
rännäs raamadukogo peräst
Ilveste perre Tsiberihe saat-
mist Ilvese majja vai sinnä', koh
no' om Obinitsa muuseumitarõ.
Säält edesi oll' raamadukogo
latsiaiaiga üteh majah. Sääl om
parhilla' Obinitsa puhkõmajja.
Raamadukogo om no' külä-
keskusõh, koh oll' innembä Obi-
nitsa põhikuul. Ka parhilla'nõ
tsilõ koolikõnõ, õigõ nimega
Setomaa kooli Obinitsa oppõ-
kutusõ opilasõ' käävä' töösõ-
päivi Lillmaa Tiina man seto
keele ja kirändüse tunnih. Pee-
täs tähtpäivi.

Ku Leeloimä man Sundelli
Harri pildi' ar' tekk', sis minti
tsäilavva mano raamadukokko
lämmähe ja edesi kõnõlõma.

Obinitsa auväärt elänik Tso-
patalo Helju meenuf umma

pikkä elotüüd Petserimaal
raamadukogo juhatajana.
Ruumi' olli' külmä' ja hulga
lisaülesandit oll', eläjide loen-
damisõ' näütüst, loosungidõ
kirotaminõ. Helju kõnõl, kuis tä
tekk latsi seto leelokoorikõsõ ja
lugõjilõ üritüisi ni püüdsõ õks
vähämb tuukõrdõs poliitikaga
tegemist tetä'.

Vananurmõ Ilmar kõnõl, õt
timä veli oll' ka raamadukogo
juhataja olnu', Kalju majah. Oll'
käst laskõ' usku halvustav kari-
katuur tetä', a vällä kukku, õt
papp näkk torõ vällä ja mem-
mekese' ka arma'. Õs tulõki'
jovvulist propagandat, õt usk
om oopium rahvalõ, vällä.

Hõrna Aare otsõ riulist vällä
uma latsõpõlvõ lemmikraama-
tit. „Muinasjutt tsaar Saltaa-
nist“ oll' raamat, minkõ Silla-
otsa Liidi tälle lainuf ja kost
tä lugõma opsõ. Alalõ olli'
„Mammutikütid“ ja viil mõni
ar' loet raamat. Tiina kaibas,
õt nuid vanno raamatit taha-
i kontrolli' riulidõh nätä', a täl
olõ-i süänd nuid auväärt köü-
tit maaha kanda'.

Latsõvanõmb Marienhageni
Merily tunnust raamadukogo
tüüd latsiga kõigi ilmaasju aro-
tamisõ harotamisõ man.

Mina lugõsi luulõtusõ umast
raamatust „Vaest lätt üle“, koh
juttu suurõst sõbrast raamatust.

Oll' õkapite illoõ raamadu
ja raamadukogo avvustamisõ
päiv. Tulõtõdi miilde Sillaotsa
Liidi helget mälestüst. Ka timä
pidi avvukirju ja loosungit kiro-
tama ni pinne ja lehmi loen-
dama muu tüü kõrvalt, a ku tull'
aig, koh seto leelonaisi lindstä-
mises ja filmmises otsti, tiidse
tä näid kõiki, õt koh eläse' ja
määne tii om ja määne pini-
kene vasta tulõ.

Aitumma Lillmaa Tiinalõ
kõrraldamisõ iist ja oppajilõ ni
latsilõ luulõkava iist!

KAUKSI ÜLLE

Obinitsa latsiaia ja koolilatsõ' Lauluimä man. Sundelli Harri pilt

Seto ja Võro kongresse Vanõmbidõ Kogodõ ütime kuuholõk. Eräkogo pilt

Võro ja Seto Vanõmbidõ Kogo' saiswa' ummi kiili riikliku tunnustamisõ iist

Võrokoisi Kongressi Vanõmbidõ Kogo ja Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo saiva' 22. veebruaril Võroh kokko, õt plaani' umma tüüd ütitsih küsimisih.

Arotõdi ummi kiili ni kultuurõ hoitmisõ ja edesi kand-

misõ üle, om hulga asju, minkõ man ütime joud edesi avitas. Võrokoisi ja setodõ kuuhtüü lätt Seto ja Võro Kongresse Vanõmbidõ Kogodõ vaihõl kim-mält edesi.

KAUKSI ÜLLE

Setomaa oll esindet turismimessil Tourest

Jaauari viimädsel ja veebruari katõl edimätsel pääväl oll Eesti Näütüisi messikeskusõh jo 32. rahvusvahelinõ turismimess Tourest 2025. Eesti Turismi- ja Reisifirmade Liidu andmõ' näütäse', õt kolmõ päävä joosul käve messil umbõs 18 000 inõmist, säälsiah mitmõ' turismiprohvessionaali', 30 saatkut ja kümme aokirānikku Eestist ja vällämaalt. Touresti 252 eksponenti tutvusti' ummi pakmisi traditsioonilisõlt kolmõh hallih: Global Village tutvust üleilma turismitrende, Puhka Eestih keskendü siseturismilõ ja Maitsete Hall pakk moodulitsibit söögiaavastuusi.

Setomaa oll sookõrd esindet katõh hallih. Puhka Eesti Hallih oll väläh MTÜ Setomaa Turism üteh Setomaa Muusiumidõ ja Verska Kuurortravikeskusõga'. Maitsete Hallih oll väläh MTÜ Seto Kükü uma liikmidõ kraamiga'.

Mi könõli huvilisilõ tuust,

midä suvõl Setomaal tetä' ja nätä' saat, aga ka' seto kultuurist ja Setomaast laebalt. Maitsete Hallih mi paki maitsa' ja üteh osta' MTÜ Seto Kükü liikmidõ söögikraami.

Seto Kükü juhatusõ puult ma tennä Pärtini Siridit ja Operi Raini. Rain uma pillimänguga' tõmmas mii' pääle tähelepanu ja Siridi kõrraldõt tandsuminoti' mõlõbah hallih Setomaa messiboksõ iihpanni' külālisõ' naarahtamma. Meid kaema tulnu' mõnigi' inõminõ ütēl, õt tä olõ-õi Setomaal kunagi' kaunu'. Mi looda, õt nä sai' mõttõ tulla' Setomaalõ. Ma tennä Setomaa esindüst Tourestil ja kõiki mi külālisi.

Setomaa 2025. aastaga üritüisi inhvo lövvät lehekülelt katõsa.

Setomaa esindüisi osalõmist Tourestil toet Setomaa programm.

ROOSIMAA MARGERY
MTÜ Seto Kükü tegevjuht

Setomaa esindüs messil.

Eräkogo pilt

Paastuaig

Päävä' läävä' jo pikebäst, päiv paistus helehepält ja mi kõik tiia', õt k'õlm ja lumi omma' minekitiil. Täämbätsel aol olõ-õi meil vaia mõtõlda', õt pallõ om söögikraami keldrih alalõ – tähtsä om hoops, õt olõs rahha, minka iist söögikraami poodst osta'. Ku innevanast eleti ilmaga' ütte sammu, sis vasta kevājät peet puhä' ja ao'

oll'i tõõsõ mõttõ ja tähendü-sega' ku' no'. Vaest või eiski üldä', õt täämbä võiva' innidse' puhä' mi jaost olla' ku etendä-misõ päävä', ku meil näid inäp elolitsõlt vaia olõ-õi – elo om nii tõõsõst käändünü'. Samanii ku' rahva rõivagi' näütä-ai rahvast, nä omma' ilosa' ja mi taha näid sälgä aia', a meil olõ-õi näid inäp niimuudu vaia ku vanastõ.

Mäntsit pühhi sis vasta suurt kevājät om peet? Sool aestagal om maaselits 2. märsil, paa-

Talsipühi joud üleilma ekraanõ pääle

Setomaa Turismilõ naas 2025. aastak pääle tähtsidõ külālisi vastavõtmisõga'.

ALUMÄE HELEN

Tuud juhtu-ui õga päiv õga õgal aestagal õga juhtu-ui eiski' õgal aestagakümnel, õt mi saa umma kultuuri tutvusta' miljonidõlõ, eiski' miljardidõlõ telekaejilõ üle ilma. A valu miljoni' ja eiski' miljardi' tulõva' teleekraani ette kaema populaarsõ Briti saatõjuhi Bettany Hughes'i reisisaadõt, „Bettany Hughes' Treasures of the World“, ümbrepantult „Bettany Hughes'i üleilma varandusõ“. Bettany om kuulus ja tunnustõt aoluulanõ ja kirānik, a ka' armastõt saatõjuht. Tä tege umanimelist reisisaadõht aestagast 2021. Tä joudsõ Eestimaalõ edimāist kõrda 2023, sis tä vilme Kihnuh, Saarõmaal ja Suumaal, a täl oll unustus tulla' tagasi ja tetä' saadõh ka' Setomaast, tuu mõtõh jäi püsümä.

Kuuhtüüh Visit Estonia, Lõunõ-Eesti Turismiklastri ja Setomaa Turismiga' mi veigi' ello Bettany unustusõ. Viieliikmõlinõ väiga' prohvessionaalnõ võttõpark sääd uma tulõki talsipühi pääle, õt olla' kogokunna kalendripühä aigu siih. Mi päämäne olõki kotus oll külālislahkõh Kirsi taloh üteh armsa pernaase Kaidiga'. Säält mi lätsi võttõkotussihe ja tegevuisihe.

Saatõ sälgruug om kül' talsipühi pidāminõ, a muidogi' tutvustõdas ka' seto kultuuri laebalt. Mi käve Jumalamäel, mia' õks köüt vilmitegijit ja külālisi, selle õt säntsit innekrislõgu põhaga' kotussit olõ-õi pallõ. Väläh oll väigagi' krõpõ k'õlm, a tuu vilmitegijit hiidütä-ās. Päämäne oll, õt kõik saasi' hõste vilmi pääle!

Mi jalodi ka' Verska promenādi pääl, koh mi sai hüvvi kaadrit ilosast Eesti talvõst. Väiga' huvtav oll kauminõ mi hõpõsepä Riitsaarõ Evari man. Evari ja Ülle kodoverandalõ säeti ruttu üles väigokõnõ vilmistuudio, õt lindi pääle saia' tuu, kuvvamuudu Evar sõlõlõ juuni lõikas. Talvõõdagu valgus, väigokõnõ joulukuus, kündle', haljah kambisih peremiis, hõpõ-läukelisõ' ehte', väläh kõva k'õlm – nuu' kõik teküdi' lämmä tundõ ja erilitsõ olõki. Ma usu, õt tuust kokkosaamisõst nä sai' pallõ ilosit vilimpilte.

Talsipühi hummogu mi panni Anzelikaga', kiä' vidi projekti Lõuna-Eesti Turismiklastri puult iist, hinnāst seto rõivih

õdagu oll võttõpark üteh Mokornulga leelokoori naisiga'

Bettany Hughes Setomaal kuuuh giidega.

Eräkogo pilt

ja sis mi säi minemä kerkohe. Rõivilõ pandminõ oll muidogi' pikk tegeminõ, vinnü mitmõ tunni pääle. A tuu oll kindlahe tuud väärt. A tuu olõ-õs viil kõik: kerkohe mi lää-ās niisamata, a hobõsõga'! Hillākeste külā Piirisaarõ talli peremiis Aida Olavi pand hobõsõ rattidõ ette ja sõit võidsõ pääle naada'! Nii üldhe paistus tuu kül' väiga' ilostõ ja lihtsahe, a tegeligult om vilnimaaailmah muidogi' midägi' tõist. Meil läts vilmitegemisõga' nii hulga aigu, õt kerkohe mi õks sõida-as hobõsõga'. Mi tei väiko sõidu Meremäe ja Hillākeste külli vaihõl ja lauli Anzelikaga' „Heiko-leikot“, mia ommõgi' talsipühi laul, kukki' hopõn om šooh lauluh õnnõ piltütēlusest päävāle, kiä om pümmel aol ar' kaonu' ja kedä olõs vaia otsma minnä'.

Mi õks joudsõ kerkohe ja ma taha siih tennādä' Obinitza õigõusu kerigu kogodust ja kõiki kerigulisi, õt ti lubasi' külālisil ilostõ vilmi'. Talsipühi teenstüs Obinitza kerkoh om kõõ maagilinõ, lumõvalgus ja kündlevalgus mängvā' ütehkuuh vitraasaknidõ ja inõmisiga', kiä' omma' kerkoh. Aitumma ka söögitegijilõ, lavvakatjilõ, jutujajilõ ja kõrraldajilõ!

Mi taha väiga' tennādä' ka' ildaagu koolnu' Lillepuu Vasõ poigõ Madist ja Hillarit, kiä' mälesti' Obinitza matusaiah umma essä, kinkõl sai 40 päivä. Meil oll väiga' suur au olla' umatsidõga' mälestāmisõ man. Säntse' ette tiidmāldä' juhuse' omma' armsa' ja ehtsä'.

Õdagu oll võttõpark üteh Mokornulga leelokoori naisiga'

Obinitza muusiumih, õt saia' vilmi pääle ka' leelo. Ütski' võttõpark saa-ai Setomaal kavvu' ilma leelo ülesvõtmisõlda'!

Tuu, mia' sündü, oll koorināisi jaost kül' kõkkõ muud ku õgapāväne. Jumalalõ teno, õt muusium oll tuul õdagul õnnõ mi perält, selle õt muusium sai valgustajidõ ja tõisi vilmimihi viguridõ abiga' hoops tõõsõ nāo ja olõki. Sāānestmuudu üleilma tasõmõl saatidõ tege-misõl pāse-ei tuust, õt ettevalmstusõst lätt väiga' hulga aigu. Sookõrd läts pia tunnõnnõ tuu pääle, õt plats vilmisõ jaost kõrda säädä'. Kannahtligu' naase' oodi' ja oodi' ja säi' hinnāst valmist...'

Ku ütškõrd laulma sai naada', sis mi lauli talsipühi kerigulaulu ja tõisi talvõaolõ kõlbulitsi laula, nt mõrsa koolõtāminõ ja tuusama heiko-leiko. Meele oll kampa tulnu' ka' Paloki Gerd, kiä' tekk karmoskal mõnõ tandsuluu. Aitumma, Gerd ja Mokornulga koori naase', ti anni' suurõ-suurõ panusõ Setomaa tutvustāmisõ jaost üle ilma! Aitumma Setomaa Muusiumidõlõ tarõ iist ja Katilõ suurõ kannāhtligusõ ja kuutüüvalmidusõ iist!

Jo šool kevājäl piās mii' ja kõõ ilm nätä' saama, mäntse' kibõnakõsõ' ja kokkosaamisõ' katõst väiga' pikāst tüüpāväst Setomaal saatõhe pāssi'.

Ku könõlda' mõotusõst ja numbridõst, sis Bettany Hughes'i reisisaadõt õgal huuaol om Suurbritanniah u 650 miljonit kaejat. A ku arvõsta', õt saadõt näüdatās ka' Viasati kanali päält ja tõisilt platvormõlt, sis arva-

tas, õt saadõh või jouda' kohki' katõ miljardi kaejani'! Bettany Hughes'i suurõst kitmisõst taha viil üldä', õt pääle tuu, õt tege-mist om väiga' korgõlt kooltõt ja intelligentse inõmisõga', om timāh pallõ saldmist uma tüü vasta ja lugupidāmist kohalikõ kogokundõga' läbisaamisõl. Mi tundsõ, õt miika' arvõstõdas, meid avvustõdas ja imehteldās. Ma usu, õt nii kuulsa ja helksä saatõjuhiga' saatõ tege-minõ oll Setomaa jaost väiga' tähtsä asi, ja tuud mitte õnnõ turismi mõttõh, a terve Setomaa tutvustāmisõh.

Turismi saiskusotusõlt oll mu arvatõh väiga' hüä, õt saadõh tetti talvitsõl aol, selle õt tuu and vaest tiidmisõ, õt siia' võit reisi' ka' matalhuuaol. Tuu olõs Setomaa (ja terve Eesti) jaost väiga' tähtsä pöörāhüs, ku meil õnnahas turismiga' tegeldä' õgal aestagaaol. Nii ku näüdas šoo sama saatõ tege-minõ, om meil Setomaal talvõl kõik sammamuudu olõmah ku suvitsõl aol. Rahvas kau kerkoh ja kogokunnakogonõmisil, laulõtas ja tandstas, süvvās ja maatas. Muusiumi' omma' olõmah, maada' saat, süvvä' saat, ja kõigil om nii ku inābā aigu ku suvitsõl aol.

Parhilla' om Suurbritanniah kaumah tävve huuga' Setomaa osa kokkosāādmīnõ. Tiidmisõst, õt Bettany Hughes'i innidse huuaol vilmit Eesti osa (3. huuaõ tõõnõ saadõh) võit tävveligult kaia' YouTube'ih. A Bettany eis' unistas no' tuust, õt tä võtt uma mehe üteh ja tulõ Eestimaalõ puhkamma!

Tõlknu' Sarvõ Öiõ.

kihāle rassõ. Om minkõ pääle mõtõlda'.

Keerolitsõp om vaest laulmisõ ja ilotāmisõ maahajātmi-sõga' säitsmest nādālist, selle õt sis saa-ai kontserte kõrralda' ja pita pääle minnä'. Vaest mõnõ jaost om paast hoops halvõ mõttidõ mõtlõmalda' jātmiisõ aig. Säidse nādālit hil-lākeiste elāmist, tõõmõli olõmist. Vanastõ paastu aol oll pal-lõ keeletüt ja oodõti väiga' ilo-lisõbat aigu.

Laulusõnnuh om tuu ilostõ ar' üteld: Pikä' paastu' meele pandanõssõ, rassõ' ao' meele arvatassõ, säitsemestā nādā-lista, viiest vii joosõnusta, kuv-võst maa kuivangusta.

Säält edesi ommõgi' jo juri-päiv – 6. mai, ku' Verska matu-sõaiah uutva' umadsõ', kall'i' hingekese', kiä' omma' elānū' Setomaal vānnamuudu aoar-vāmisõ perrā.

Rahulist paastuaigu!

SARVÕ ÖIÕ

Setomaa leht saa sügüse 30 aastat vanas

Setomaa aolehe kolleegium pidi kuuholõkit 6. veebruaril Uusvada külämajah.

KAUKSI ÜLLE

Ümbre lavva korju' Setomaa kolleegiumi liikmist Kauksi Ülle, Järvelilli Rein, Leima Aarne, Külvigu Helen, Sarvõ Öio ja Laaneotsa Annela. Kohal olli' ka Setomaa vallavanõmb Kudre Raul, Setomaa Liidust Tullusa Kaja ni Hõrna Aare. Läbi arvudi võti' osa Matvei Arvi ja Musti-mõtsa Indrek ja juha' kuuholõkit Timmo Margus Setomaa Liidust. Läbi arvudi osalõsi ka Setomaa lehe keeletõimõtaja Palmi Silvi.

Arotõdi Setomaa lehe raha-list saisu.

Hinna' nõssi' õks rutõmbahe ku Setomaa kultuuriprogrammi tugi, mia ka pisu kerkü, ni lehti telminõ läts ka kallimbas. Siski trükitäs õga kuu 2100 aolehte, katõsa lehekülge setokeelist Setomaad ja nelli lehekülge eestikeelitsit valla uudis-sit sääļ vaihõl. Õgal lehel nuist om mitu lugõjat, nii õt lugõjit õks om. Setomaa leht om Setomaa Liidu välläannõ', rahastat Setomaa Kultuuriprogramm. Valla Uudissit and vällä ja rahastat Setomaa vald. Setomaa osa tõimõtaja om Kauksi Ülle ja Valla Uudistõ tõimõtaja Järvelilli Rein.

Mõttõ', midä vällä üteldi: Hüä et leht om olõmah.

Õoo leht om kõgõ olulid-sõmb info saamisõ platvorm, maailma kõgõ täiuslikumb viimädse 30 aasta seto aoluu kogo.

Setomaa lehe alostust tutvustas Lövi Vello. Setomaa Muuseumidõ kogo pilt

Aoleht Setomaa 30 aastat

- Asutaja oll' Setomaa Valdu Liit, parhilladsõ nimega Setomaa Liit.
- 1995. aastal tõimõt' edimätsi numbrit **Lövi Vello**, tuukõrdnõ Verska vallavanõmb ja Valdu Liidu iistvõtja. Ilmu kol' nummõrd, edimäne nummõr **14. oktoobril 1995**.
- 1996. aastal ilmu kuus nummõrd Setomaad aolehe Koit lisana, tõimõtaja oll' 1997. aastani **Lepaste Aare**.
- 1997. aastal kõrrald' Setomaa Valdu Liit konkursi tõimõtaja kotusõ pääle. Tõimõtajas sai **Vanaturmõ Ilmar**.
- 2006. aastal kõrraldõt konkursil sai tõimõtajas **Taro Igor**.
- 2015. aastal valiti tõimõtajas **Kauksi Ülle**.

Setomaa

Tahtnu' lukõ', õt kuis opatas latsilõ koolih ja latsiaiduh seto kiilt, kuis Põhja-Eesti seto eläse'. Huvi om Petserimaa setodõ elo vasta.

Vana pildi jutustamisõ luu' võisi' vahtsõst sisse tuvva'. Võisi' kirotat' inämb ka vannost inemisist ja innidse ao inemisist ku seto elo kandjist.

Nassari Elvi luu' miildüse'.

Kajastatagu' tuud ka, kuis seto' võtva' osa timahavastsist laulu- ja tandsupidodõst.

Kirotaja' piasi' kaema, õt näide kirätükeh olõsi-i faktiviko ja nimmi viko. Tuud olõs õgal kirotajal võimalik inne lehele saatmist üle kaia'.

Arotõdi, kuis lugõjidõ arvu hoita' ja nõsta'.

Soovidasat kriminulli avalda' vai järjejuttu.

Soovitadas telli' Setomaad sugulaissilõ ja seto sõbrulõ.

Kokkovõtõtõh lõuiti, õt aolehe sisu om õgati kõrralik.

Kõnõldi ka tuust, õt kuis lehte kõütä' kaasao meediaga.

Võrguh võisi' uudissit olla' rutõmbahe.

Järvelilli Rein kõnõl' tuust, õt meedia om muutunu'. Setomaa leht om seto elo kroonika ja keelekorpus, keele uuõndaja, suhtlusvahend kogokunnalõ. And kultuuri edesi. Meedia levis õoailma aigu tõisi kanalit pite, silmäga nättävält ja kõrvaga kuuldavalt.

Kuis mi jovva ja mõista laiõnõda' seto meedia suunah veebikeskkonda, suhtluskanalidõhe? Tulõ lõüda' 35 000 eurot aastah, õt vahtsõnõ meedia lisas lehele käivitä' ja tüüh hoita'.

Mustimõtsa Indrek arvasõ, õt tehisiintellekti seto keele arõndust piast mi eis' tegemä.

Otsustõdi pitä' silmäh meedia muutmist õooh ilmah ja tuuh suunah edesi liikü.

Arotõdi ka tuud, õt Setomaa lehel om tulõmah 30. aasta juubel, ja mõtõldi, kuis tuud võisi' tähistä'.

Pakuti vällä, õt võisi' tähistä' seto keele nädälil vai tuu ümbre ja Seto Instituudi süükskonverentsi teema võisi' olla' Setomaa aokirändüs.

Otsustõdi kokko koko' tävvelik Setomaa aolehti arhiiv.

Om plaan leheh õga kuu avaldada' midägi aolehe aolust ja tegijist. Kõigi mälestüse' ja kaastüü' omma' oodõt.

Setomaalt peri pümme kiränik sai Eestimaa Uhkusõ avvunime

Haapsaluh eläs suurõ süämega' pümme naane **Oraveere Anni** (81). Tä om üts kümnest, kiä' sai õool aestagal Eestimaa Uhkusõ avvunime. Tunnustus om tuu iist, õt teno timäle saava' pümme' ja kehväste nägevä' inõmisõ' audioraamatit kullõlda'.

LUIK EINAR

Anni sündü sõaao latsõna. Lahingidõ iist paeti. Pagõsi' ka' Anni vanõba' uma väiko latsõkõsõga'. Üte pagõhõmisõ aigu sai latsõkõnõ vika – timä kura silm ja veitkese ka' sälg. Sõaagu olõ-õs tohtrit käepäräst võtta' ja tekkü paisõh. Hüä poolõ silmäga' sai Anni lähkolt lukõ', a kura silm jäi tävveste pümmest. Jo inne kuuli käve lats uma kodotalõ lehmi ja lam-bidõga' karah. Peräst küläkarah. Tuust aost om tä kuuldnu' kõik vana' luu', minkõ' tä peräst-poolõ kirja pand ja rahvaluu-lõarhiivi saat.

Anni juurõ' läävä' Setomaalõ. Tä käve Saatserinna 7-klassilitsõh koolih ja edesi

Oraveere Anni. FB pilt

oppõ Tallinna Kaugõppe Pime-date Erikeskkooli Haapsalu konsultatsioonigrupih.

„Latsõiäh mul olõ-õs umaiälitsi sõpru. Tuu om jo tiidä', õt nõrgõba' jäävä' kõrvalõ. Ka' ma' tiia-äs tõistsagamaist ello, ku oll mul', kõnõlös Anni ja seletäs, õt nii ku tõõsõ' viaga' inõmisõ', om ka' timä pidänü' eis' kõrda saama säntsena, ku tä om. Timä arvatõh om väiga' tähtsä, õt õga inõminõ lõvväsi' üles uma õigõ kotusõ siih eloh.

Imäst ka' kasulatsilõ

Anni tüüinõmisõelo naas pääle 1960. aestaga septembrih Tarto

pümmede inõmisi oppõ- ja tuutmiskombinaadih. Võro liina võisi' pitä' Anni õnnõli-nast, selle õt sääļ tä läts mehele ja sündnüt kolmigu': poisi ja kats tüätärd. Kahõs üts lats kuuli tõõsõl pääväl ar'. Kuvvõ aestaga peräst jaanuarih kolõ naane Haapsallu, sinnä' tetti vaht-sõnõ pümmede jaost elomaja.

A saatusõl oll timäga' uma' plaani' – tä sai uma perre mano kats kasupoiga, kinkõ imä kuuli vähki. Anni mõtlõs õooni' aoni', õt kuvvamuudu tälle, invaliidile, küi' nuu' kasulatsõ' anti! Parhilla' om timä latsõ' ilma-piteh lajah – kats Soomõh, üts Rootsih ja üts kodomaal. Latsõ-latsi om Annil kokko säidse ja latsõlatsõlatsi ütesä. „Ma olõ õnnõlik, selle õt minnu om eloh avitanu' mu vele' ja ka' võõra' inõmisõ',“ om naane tenolik.

Kuki' Anni om pümme ja elo olõ-õi kerge olnu', tä kaiba-ai minkõgi' üle. Tä om kõikaig olnu' väiga' teküs – helindäs audioraamatit ja kirotas ka' eis' raamatit.

„Kirändusligus herätäjäs om mul olnu latsõigä Petseremaal, parhilladsõ kontrolljoonõga' pooltõt innidse Saatserinna valla Ladinä küläh, koh mu vanõba' üteh elli' nelä puja ja

mukka' kooni' aestagani' 1956,“ kõnõlös Anni. Timä imäimä Anne oll peri kodovalla Litvina küläst ja läts mehele Ladinä külä lāsäle mehele, kinkõ perrenimi oll Kuusealune (Kuus-alonõ). Timält saad perrenimme pruuk Anni hindä kirä-nigunimenä. Tä om kirotanu' kuus raamatut: kol' seto ja kol' eesti keeleh.

Setokeelidse' raamadu' sai' säänestmuudu, õt saatusõ tah-tõl istõ' Tartost Talinahe sõitva bussi pääl Anni ette kats seto herra, kinkõst üts oll Timmo Margus. Anni mälehtä-äi, kuvvamuudu näide jutt pääle naas, a ku buss joudsõ Tali-nahe, olli' kõik timä setokeelidse' jutu' Margusõl arvutih.

Anni loominguh om uma kotus setodõl ja eestläisil ja mustlaisi rahvakillukõsõl ja näidevaihõlisõl läbisaamisõl. Mõnõhki' jutuh pilisese' Pet-sere kloostri kullast kupli'.

Hindamalda' abi pallõsilõ

Kirotamisõ võimalus tekkü pümmel naasel arvudi tulõ-kiga'. Umbõs 1993. aestagal ost Haapsalu liinavaltsus üteh Lääne maavaltsusõga' tälle timä edimätsse arvudi. Arvu-dil kirotamisõ oppõ Anni sel-

ges 60-aestagatsõlt. „Nii ku ma arvudi sai, läts kõrraga' kirotamisõst ja kõrraga' perüs suurõst kirotamisõst,“ üteli Anni.

Audioraamatit om Anni helindänü' pia kümme aes-takka. Teno timäle saava' keh-vältnägiä' ja pümme' inõmisõ' raamatit läbi arvudi kullõlda'. Tuu om väiga' hulga lugõmis-varra Eestih elävidõlõ kehvält nägejilõ ja pümmesilõ inõmi-silõ, kiä' eis' saa-ai lukõ'.

Aestagal 2016 and Talina Põhja-Eesti Pümmesidõ Ühing tälle kavvaolitsõ vabatahtligu tüü iist avvuliikmõ nimetüse. President Toomas Hendrik Ilves and tälle rahvaluulõ kogomis-preemia. Tenokirä vabatahtligõ ettelugõjidõ tüü kõrraldamisõ iist and ka' Rahvusoooper Esto-nia. Ja viil om Annil ka' kodani-gupäävä avvutäht ja viimädse helmenä Eestimaa Uhkusõ illos klaasinõ karikas.

Ku Anni viimäte avvuhinda vasta võtt, sis tä üteli: „Õoo om liisnalt korgõ tiitli! Kas ma olõ õks säänest avvunimme väärt?“ Õks oll väärt, selle õt tä om innustusõst meeie kõigilõ, kiä' mi siih ilmah nägiä' olõ. Anni hoit uma pää püstü ja kau, sälg sirgõ. Tä näe-ei ummi jalgu ette, a tund tuud ja lätt edesi ...

Tõlknü' Sarvõ Öio.

Tiidõkõnõ, kassikõnõ

Ninnikene astus tarrõ ja täl om üsäh tsillõkõnõ tiidõkõnõ. Imä kaes, esä kaes. Kuagi' ütle-ei midägi'. Kõik saisva'. Tiidõkõnõ om nii tillõkõnõ, õt tä mahas latsõ katõ peo pääle ar'. Ka' Nin-nikene julga-ai midägi' üldä' õga edesi astu'. Minodi' läävä'.

Imä etmidä mõtlõs, esä mõt-lõs, a kuagi' tiia-ai midä üldä'. Näide tütrekesel om kassipuja-kõnõ. Kost tä nii väiko kassilat-sõkõsõ sai, mille tä timäga' kodo tull, kas tä taht kassi hindäle jättä'? A meil om jo uma kas-sikõnõ, kuis mi tälle ütle, õt mi võta-ai viil ütte kassi hindäle?

A kõrraga' tull etkost suur kass, tekk kassihellü ja tillõ-kõnõ tiidõkõnõ oll hopst pör-mandu pääl. Suur kass läts väiko mano ja nakas kõrraga' kassipoiga lakma, võtt tä umast. Imä ja esä naksi' naardma. Nin-nikene juusk imä ja esä mano ja võtt näil ümbre kaala kinni. Leping oll tett, väigokõnõ tiidõ-kõnõ oll perrehe vasta vöödõt. Tiidõkõsõlõ sai nimest Rosin.

SARVÕ ÖIO

Kassikõnõ. Kauksi Ülle pilt

Nahaparkmisöst vanal aol

NASSARI ELVI

Vanast, ku olli' külma' talvõ', olli' lambanahadsõ' kaska' veiga hinnat. Pikki kaskit kannõti Setomaal vil ka 20. aastasa algusõh kooni' Eesti aoni vällä. Pikä naistõkaska umblõmisöst läts keskmätselt katõsa kooni' ütesä lambanahka. Naha ettevalmstamisõga oll' pallõ tüüd ja tuuperäst lambanahast talvõrõivast veiga hinnati, peeti aastit ni paigati ku vaia. Kaskit kannõti Setomaal edesi vil ka Eesti aol, sis läts kaskamuud lühkombast. Noorõmb põlv nakaš parembast pidämä talvõpaftosit. Parhillatsõl aol kannõtas villatsit paftositki talvõl küländ veidõ. Parhillatsõl aol inämbüs inemiisi aja sälgä kunstnahast kaskakõsõ vai pud-sajidõga täüdet kilepafto, selle õt nuu' omma' lämmä', kerge' õga pelgä-i vihma. Lambavilla inämb taheta-i, lambanahka pandas õnnõ istmisõ ala ja täüsvillast rõivast põlatas kahrõst. Soost kirotusõst saa tiidä', ku pallõ tull' vanast vaiva nätä', õt lämmind rõivast sälgä saia'.

Nilgminõ ja kuivataminõ

Naha maahavõtmisõst lõigati eläjäl väidsega jalgunahk läbi ja sis lõigati nahk kõtu alt pikält katski. Naha nilgmist tetti käs-siga, nilgmist alostõdi kõtu alt. Väidsega võeti naha viir vallalõ, kulak tougati sisse, naha ja liha vaihõlõ, ni nii kavva pitstedi-vaotõdi, kooni' nahk sai kere päält maaha. Suurõmbidõ eläjide naha kättesaamisõst oll' nilgmisõl abist pago (kiil). Nahk proomti maaha võtta' õks sis, ku eläjä kihä oll' pääle tapmist vil lämmi, kuna sis läts nilgminõ hõlpsampa. Toorõs nahk panti suula. Parkmalda nahk (raagnahk) tükke vinnümä, hoia-as ka vormi. Hüä ja vastapidävä naha saamisõst tull' tuud parki' (üliti kah „nahka pessä“).

Ku nahk läts parkmalda müümi, sis kuivatõdi tuud raami pääl, ku läts parkmistõ, sis pikembält saina vai orrõ pääl. Tarõh orrõl kuivatõdi nilut lamba- vai vasigõnaha', suurõmba' naha', nigu lehma- vai hobõsõnaha' lüüdi nakluga tarõ saina pääle vai viidi kõlksõhe ja kimmütedi sääl sainalõ. Kuiva-

tamisõl pidi karvapuul jäämä sissepoolõ, vasta saina. Naholõ hõõruti inne vil kah suula. Mõts-eläjä naha' tõmmati umbsõlt maaha, nuid kuivatõdi olgiga. Olõ' topti sisse ja tuul karvamütsäkül lasti kuioda'.

Puhastaminõ ja mõskminõ

Inne parkmist pidi naha sise-mädse poolõ hoolõga rasvast ja lihast ar' puhastamma, õt park hõste pääle jääsi'. Inne parkmist nahku vil ka mõsti, panti inne lignonõma. Ku oll' väigokõnõ kogoss nahku, sis panti kotõh tõrduhe, a inämbüste mõsti ujah, jõõh vai järveh. Nahku liotõdi 5–8 tunni.

Pääle liotamist nakaš pääle naha hõõrdminõ-nühkminõ. Naha' laotõdi maaha, villapuul panti vasta maad, saisah-tõdi jalguga naha veere pääle ni naati lapigu otsaga lapjuga päält hõõrdma, õt musta vällä saia'. Vahepääl nahka huhõti, helõtõdi viih edesi-tagasi. Hüäst peeti juuskvat vett, selle õt sis sai vällähõõrut musta vähämbä vaivaga vällä huhta'. Päälegi oll' sääne vesi pehme-kene. Kaeti ka perrä, õt jõõ vee-reh olõsi' liivanõ perv, õt naha' lääsi-i muatsõst. Ku naha' olli' ar' mõstu, panti nuu' aia pääle nõrgoma, nii õt villapuul jäi päälepoolõ, tuulõ kätte. Inne parkmist lasti puhastõt nahol vil kolm päivä tahenõda'.

Parkminõ

Nahaparkmist tetti päämät-selt talvõl. Kuivatõt naha' viidi parksepä kätte kimpo kõüde-tiilt. Parkja and' vasta pulgakõsõ, minkõ üts külõ oll' lõigat tasatsõst. Säänest pulgakõist kutsti seerep, min-kõlõ olli' ristipite sisse lõigadu joonõ' vai tsälgakõsõ' – nii pallõ ku oll' nahku, nii pal-lõ oll' ka tsälku. Pulk aeti poo-lõst, üts puul kõüdeti pargitava naha külge, tõõnõ samasääne puul anti nahatuujalõ. Vastavõtmisõl pidi' mõlõmbal poolõl tsälga' kokko minemä. Seerep tetti õga naha jaost eräle, tuu kõüdeti seereosa külge.

Naha' panti pargi vai hapatusõ sisse. Park tetti rüajauhast. Raudpaah aeti vesi kiimä ja jaahtõdi viiekümne kraadini ni rüajauh siäti sisse. Arvõstõdi, õt neläkümne naha kotsilõ läts

ümbre katõ puuda jauhaha. Vesi aeti kuumast tuu peräst, õt sis sai tetä „magusa“ hapatusõ, miä oll' naholõ paremp. Tuu jaost, õt pehmekeisi nahku saia', puistati mano vil kah kats-kolm peotäüt suula. Suula oll' vaia panda', õt hapatus villa naha küllest vallalõ võtasi-i. Mõni tekksäänestmuudu pargi, õt segäsi kuuma vii sisse kolm jako rüajauhha ja üts jago kaarajauhha ni visaš sisse suula – õga naha kotsilõ üts peotäüs.

Parki lasti ligi kats päivä hapnõda' ja ku oll' viländ hapu, sis laotõdi naha' põrmandu pääle ni vöiõti pargiga kokko. Tuud hapnõnut parki kutsti kohetus. Suurõmba naha pääle arvõstõdi kohetust päält katõ nagla (üts kilo), vähämbäle puultõist nakla. Suurõmba naha (leh-mänahk, hobõsõnahk) kotsilõ arvõstõdi 8–10 nakla rüäni kaarajauhha ja puul nakla suula.

Ku naha' olli' kohetusõga kokko vöiõt, kääneti nimä' katõ-kõrra kokko ni nõstõti tõrduhe. Pääle kõüdeti määnegi kott vai palkna. Tõrdu oll' tarõ nulgah, parkmisõ aigu oll' kõik tarõ hapnõnut hõngu täüs, a inemisõ' olli' tuuga harinu'. Parkminõ võtt' pia kolm-nelli nädä-lit aigu. Nahku kaeti õga katõ päävä takast perrä, hõlõtõdi ni siäti. Kaskanahku (lambanahku) hoiõti pargi seeh puultõist vai kats nädälit, olõnõvalt tuust ku lämmi oll' tarõ vai ilm.

Tuud, kas nahk jo kütse om, kaeti perrä villa kaksamisõga – ku oll' paras, sis kõvõmba tõmbamisõga tull' vill vallalõ. Naha' võeti tõrdust, pitstedi park vällä ni panti kuioma. Tuu jaost oll' tõrdu kotsilõ säet määnegi ors, minkõl nüür külõh. Tuud nüürä oll' vaia, selle õt säänestmuudu sai naha' rippu panda'. Üte käega hoiõti nahka nõõrä pääl, tõõsõga tõmmati naha küllest kohetust maaha. Pääle tuud panti naha' tarõh orsi pääle kuioma, kuivatõdi kol' kooni' viis päivä.

Koogtaminõ ja värmmiõ

Ku naha' olli' kuionu', naati näid pehmütämä, koogutama. Tuu jaost oll' eräle riist, midä kutsti kuuk vai nahakuuk. Koogtamist tetti tarõh, mõnõl puul ka sannah. Lakkõ kimmütedi raudtsänk, tuu külge nüür ja nõõrä külge õgvast tõm-mat nahk. Jalg panti läbi koogunõõrä vai -rihma, miä oll' all koogu pikembä ossaharo külõh. Üte käega hoiõti kuuku, tõõsõga nahka, ravvanõ kooguterä käve üle trammi tõmmat naha. Jalaga litsti kuuku ülest-alla, käsi ni jalg käve üteh kõrrah (taktih). Kooguraud nii vinnüt ku pehmüt nahka. Algusõh panti ülespoolõ naha hannapuul, peräst võeti nahk nõõräst vallalõ ja koogtõdi läbi ka naha pääpuul. Vanast oll' õgal park-jal kats kuuku, üts nüührä puitsõ teräga, tõõnõ ravvadsõ teräga.

Pääle koogtamist tetti naha viimäne puhastaminõ, naha rabaminõ (karvapuulõ päält) vai kõõbtsõminõ (sisepoolõ päält). Naha üts ots panti vasta rinda ja keskaigast naati välläpuulõ

Lambanaha koogtaminõ Juusa küläh. 1923.

ERM kogo pildi'

Lambanaha nühkminõ naha maaga Juusa küläh. 1923.

kõõbtsõmma. Sis pööreti ümbre ja tetti tõõnõ ots. Tuu jaost oll' vana vikat vai nahaväits, miä oll' ümbre tett vanast vika-tist. Säänest väidsega puhastamist kutsti ka naha koopsaminõ. Puhastamisõst oll' hüä ka krõidipala, minkõga nahk inne üle hõõrti ja hõõrti vil ka vahe-pääl ku vaia. Pääle krõidi olõvat naha sisepoolõ puhastamisõst olnu' kah määnegi nahakivi (lubjakivi, pimsskivi?). Tüü läts loohvkahe, ku puhastamist tetti eräle raami pääl. Tuu oll' sääne tüüpink, midä kutsti nahapeele'. Tuu pääl sis nahaväidsega kõõbtsõdi pää puult hanna poolõ. Koopsati nii kavva, kooni' nahk sai puhas ja ille. Lambanahka ka rabati – pesseti karvapuult rabajaga (linamõõga) pääle lüvveh.

Pääle kõõbtsõmist, koogtamist ja rabamist naati nahka valgõst tegemä. Nahk tõmmati raami pääle lakja ja kõüdeti naha jalapooltõ puult kablagi kinni. Naha värmmisõst olla' olnu' eismuudu valgõ savi, midä kutsti „naha maa“ vai „valgõ maa“. Tuud savvi tuudi kostki Petseri lähkõst. Savi lõigati vällä kandilitsõ tükünä ni kuivatõdi ahoh ar'. „Naha maa“ and' kaskalõ ilosa valgõ värmi. Kiä tahtsõ inämbä verevit kaskanahku, vöid' nahka päältpuult paiukoorõst keedet leemege. Pümeheembä värmi-vafo saamisõst hõõruti koorõ-pargiga kats kooni' kol' vuuri. Sääne kaskanahk jäi välastpuult verrev ja seest vahajas.

Eläjä- ja hobõsõnahku parkminõ

Pääle nilgmist nahk kuiva-tõdi ja mõsti ar'. Parkja' sõidi' maaha tõõnõkõrd mito versta,

õt juuskja viiga kotusõhe jouda'. Lehma- vai hobõsõnahk lõigati katõst vai kogoni neläst jupist. Vii seeh liotõdi, nõstõti vällä ja lüüdi lapjidõga pääle nii kavva, kooni' musta vällä sai. Sis kuivatõdi aia pääl ar' (nigu inne oll' juttu lambanahku parkmisõ man) ja panti pargi/hapatusõ sisse. Õga naha kotsilõ võeti kats puul nakla jauhaha, keedet lämmä viiga hapatus ni naha' panti tõrduhe. Ilma karvulda naha (taimparknaha) saamisõst hoiõti nahku hapatusõh kol' kooni' nelli nädälit.

Ku karv vallalõ läts, võeti naha' vällä, pitstedi ar', panti põrma du pääle lakja ni tõmmati väidsega karva' küllest. Pääle tuud panti nahk parkleeme sisse. Park oll' keedet paiukoorist (paiuniidsist). Nuu' koorõ' olli' peenüst raodu ja raudpaah ar' keedet. Hüä pargi saamisõst keedet näid pia päiv aigu. Paiukuuri kulusi õks veiga pallõ, üte naha jaost pia puuda jago, mõnõh paigah pia kats ja puul puuta (40 killo). Koorõ'niitse' panti tõrduhe õga naha vaihõlõ. Alguspoolõ nõstõti ja pööreti nahku õga kolmõ päävä takast ümbre, peräst jo ülepäävä ni lõpupoolõ õga päiv.

Parkminõ käve pikkä aigu, pia viis kooni' kuus nädälit. Sis ku oll' kõvastõ ar' parkunu, võeti naha' vällä ni tõmmati saina pääle sirgu, koh hoiõti üts vai kats nädälit. Kiä tahtsõ saia' pehmet tsuvvanahka, pand' naha põrmandu pääle ja nakaš vankrirattaga edesi-tagasi katatama ja tampma. Nahal lasti päiv aigu maah olla' ja sis jal kõrrati pressmist. Paksõmbast nahast lõigati saapilõ taldu jaost nahakausa'. Nahast tetti ka hobõsõ taosõrihma'. Nuu' tetti puulparkult, tähendäs, õt

võeti poolõ parkmisõ päält tõrdust vällä, a tsuvvanaha' jäeti vil edesi parkumä. Tuurõst kuivatõt nahast (raagnahast) tetti taosõrihma' vai hobõsõsadola katmõ', niisamatõ valmstõdi parkmalda lehma-, vasigõ-, vai hobõsõnahast tsuugõ, minkõ karvapuul jätetu tsuvva pääl-mätsele poolõlõ.

Parkmisõriista'

Setomaal olli' ka küllih talo-mehe', kiä' teie' parkmist põlutüü kõrvalt. Kiä' olli' peris parkali', nuu' võta-s tüüd inne ettegi, ku oll' korjunu 30–50 nahka. Parkmistõrdu' olli' näil kah suurõ' ja nuid oll' mito, üts liotamisõst, tõõnõ mõskmisõst ja kolmas hapatamisõst-parkmisõst. Talodõh olõva' tõrdu' olli' inämbüiste tsuut päält meetri korgu', alt ahtamba', päält laemba', meetridsõ läbi-mõõduga. Parkmisõst kõlbäs hädäperrä ka harilik tünn.

Nahakuuk oll' sääne pia puultõist meetrit pikk ar' koorit kaigas, miä oll' lehespuust lõigat haroga oss. Haro-osa oll' lühemb, tõõnõ pikemb. Läbi pikembä ossa ja lühkomba ossaharo oll' oherdiga tett kats mulku, kohe oll' säet risti lapik raud, koogu terä.

Nahakerk oll' päält meetri korgu. Sääl sai tetä' kõõbtsõmist ja koopsamist loohv-kampa. Katõ kergo (puki) pääle tugisi naharaam. Mõnõh paigah ülti tuud nahapink vai nahapeele'.

Nahaväits oll' tett vanast vikatist, minkõl olli' otsa' maaha lõigadu, õnnõ kesk-mäne jago jäteti perrä. Karvadsõ naha puhastamisõst oll' vil ka rappai (linamõõk/ropsimõõk), minkõga pesseti villa seest pargijauh vällä. Pargit lambanaha villapuul kohrtõdi puitsõ nahakammiga.

Parksepä'

Nahaparkjit kutsti mõnõh paigah ka nahapessjä'. Parkjilõ massõti rahha vai massõti leevävilaga, kuna parkja' olli' tõõnõkõrd kõhna-väiko maaga talodõ peremehe'. Valgamaalt Tõllistõ vallast om tiidä', õt 19. aastasa lõpu poolõ massõti nahaparkjalõ üte lambanaha parkmisõ iist 12 tsaarikopkat, 20. aastasa algusõh 50 kopkat. Mõistja' talomehe' teie' nahaparkmist põllutüü ja talupidämisõ kõrvalt. Mõnõ' säändse' omma' tiidä' Eesti aost – Sula-mägi Vassõ Jatsmani küläst, Kiisagu (Kiisak) Ivvan Kiisa küläst, Osari Miitra Lutepää küläst ja Vadsa (Vatsk) Tepo Jaastruvast. Nä pargõ' nahku uma külä ni ka kavvõmba kolga rahvalõ, Tepo parkõ õnnõ lambanahku.

Mälehtë umast latsõpõlvõst, 1960. aastist, õt mu imäpuulnõ vanaesä Hade Ivvan Trõnnõ küläst parkõ kah lamba- ni mõts-eläjidõ nahku. Ma sai umalõ paftolõ timä pargit ilosa utra-nahast krae. Miilde tulõ suur tõrdu ahonulgah ja hapatusõ hõng. Ja miilde halgahtu ka ar' kuotõt tsiakussõrm ahonulgah vajõ otsah, koh armas teeda-kõnõ hoiõ umapargit tubakõt.

Soo kirätüü kokkosäädmsiõl om perrä kaet tiidmist Eesti Rahva Muuseumi käsikirju ja kirävastustõ kogost.

Hüä lugõja, ku tiidät nimme pite Setomaa parkseppi, sis pallõ tiidä' anda'. Võit kõlsta' telehvoniõlõ 58626057 (Elvi).

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle,

tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com

Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein,

tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Õio

Külesäädmine Lööpri Priit

Välläändja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Alumäe Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksiyille@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitas külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Värskas koolihoones avati uuenenud võimlakorpus ja fuajee

Värskas koolihoone võimlakorpuse rekonstrueerimise lõppu ja taasavamist tähistati piduliku üritusega, mis toimus 7. veebruaril Värskas õppekohas.

REIN JÄRVELILL

Pikalt oodatud uuendustööde käigus renoveeriti kooli garderoobide ja võimla korpus, soojustati hoone vundament, seinad ja katus, paigaldati uued aknad ja ukSED ning uuendati täielikult peasissepääs.

Samuti parandati hoone tuleohutust, paigaldades võimlasse suitsueemaldusluugid koos tuleohutusautomaatikaga.

Lisaks rekonstrueeriti kooli küttesüsteemi, WC-d ja duširuumid, muutes õpikeskkonna kaasaegsemaks ja mugavamaks.

Rekonstrueerimistööd teostas RIS Ehitus OÜ, omanikujärelevalvet osutas OÜ Äärejuht ning kogu projekti maksumus ulatus 641 000 euron.

Pidulikult taasavamisest astusid üles Setomaa koolide õpilased, kes esitasid muusikalisi

Ehitajalt oli kooliperale ka üks ümmargune kingitus.

Foto: Rein Järvelill

ja omaloomingulisi etteasteid. Sõnavõttudega esinesid kooli ja valla esindajad ning hoonel andis oma õnnistuse isa Andreas.

Tänukirjade üleandmisega tunnustati neid, kes andsid oma panuse kooli renoveerimisprotsessi. Kogu koolipere sai osa sellest

tähtsast sündmusest, mis andis Värskas kooliõpilastele väärivad ja kaasaegsed õpitingimused ning tugevdas piirkonna hariduselu arengut.

Suured asjad sünnivad alati koostöös

Haridus- ja Teadusministeerium koostöös Haridus- ja Noorteametiga tunnustab igal aastal üleriigiliselt noortevaldkonna silmapaistvaid inimesi ja organisatsioone, kes on panustanud noortevaldkonda, algatanud uusi tegevusi ja mõjutanud valdkonna arengut kohalikul, maakondlikul, üleriigilisel ja/või rahvusvahelisel tasandil.

Noortevaldkonna tunnustuskonkursile „Noorte Heaks Tänu“ esitati tänavu 140 kandidaati 11 kategoorias, kelle hulgas valis komisjon välja nominendid. Parimad selgusid 12. veebruaril toimunud tänu-galal, mis toimus tänavu Viljandi Pärismuusika Aidas. Aasta noortekeskuse kategooria nominentide seas oli ka Setomaa Noorsootöö Keskus.

Setomaa Noorsootöö Keskuse väike, kuid tegus meeskond on tänulik ja tunneb tehtu üle uhkust. Setomaa Noorsootöö Keskuse noorsootöö korraldus on silmapaistev mitte ainult Võrumaal, vaid inspireeriv ka teiste omavalitsuste noorsootöö valdkonna spetsialistidele. Setomaa noorsootöös on kõige suurem muutus toimunud mõtteviisis – noorsootöö ei ole noortekeskuse põhine, vaid noorsootöötajad on seal, kus on noored. Setomaa Noorsootöö Keskus on tõestanud, et formaal- ja mitte-

formaalõpe saavad olla päriselt väga head sõbrad. Iga Setomaa kooli õppekohas on olemas noortetoad ja noorsootöötaja tööaeg on jagatud koolikeskkonna ja avatud noortekeskuse vahel. See tähendab seda, et noore jaoks on temale oluline täiskasvanu olemas terve päev. Lisaks kuuluvad noorsootöötajad oma teadmiste ja meetoditega ka tugivõrgustikku ning kooli juhtkonda ja Setomaa Noorsootöö Keskus koordineerib noorte huvitegevust. Noorsootöö keskus lähtub mõtteviisist, et kõik tegevused ja otsused tehakse koos noortega, sh probleemide lahendamised. Noortele pakutakse võimalusi

kogeda eduelamusi läbi huvitegevuse või leitakse koos noorega just temale sobiv tegevus, mis tõstab noore enesekindlust ja usaldust enda vastu. Noorte ennetustöö koostöömudeli kõrval toetab noorsootöö keskus noorte omaalgatus – üritusi ei pane kokku noorsootöötajad, vaid noored ise.

Setomaa on piirkond, kus haridus ja noorsootöö käivad käsikäes, pakkudes noortele mitmekülgseid võimalusi enesearenguks ja kogukonnas osalemiseks. Setomaa koolide ja noorsootööspetsialistide tihe koostöö ei ole pelgalt formaalsus, vaid praktiline ja sisuline partnerlus, mis aitab kaasa

noorte hariduslike, sotsiaalsete ja loovate oskuste arengule. Koostöö põhineb vastastikusel mõistmisel ja ühisel eesmärgil – toetada noori nende teekonnal, olgu selleks akadeemiline edu, eneseväljendus kunsti ja spordi kaudu või lihtsalt turvalise ja toetava keskkonna loomine. Noorsootöötajad teevad tihedat koostööd koolidega, pakudes huviringe, töötubasid ja laagreid, mis täiendavad kooli õppekava ning annavad noortele võimaluse avastada oma andeid ja huvisid.

Üks parimaid näiteid edukast koostööst on erinevad projektid ja üritused, kus kool ja noorsootöö ühendavad oma ressursid. Näiteks korraldatakse ühiseid kultuuri- ja spordiüritusi, ettevõtlusprogramme, loovuslaagreid ja mentorlusprogramme, mis aitavad noortel leida oma tee ja luua tulevikuks vajalikke oskusi.

Tänu sellele sünergiale saavad noored tunda, et nad on hoitud ja märgatud, ning see aitab luua tugeva ja ühtehoidva kogukonna. Kui kool ja noorsootöö teevad koostööd, ei ole see lihtsalt eraldiseisvate institutsioonide vaheline partnerlus, vaid terviklik ja dünaamiline süsteem, mis valmistab noori ette eluks ja inspireerib neid tegema suuri asju.

TRIINU ARUND

Setomaa Noorsootöö Keskus nominendina tänuüritusel.

Foto: Rasmus Kooskora

ERÜ tunnustussündmusel „Kaheksakand“ jagus tunnustust ka Setomaale

22. jaanuaril võõrustas Võru maakond Eesti Rahvamajade Ühingu (ERÜ) tunnustussündmust „Kaheksakand“. Sündmusel osales 180 kogukondade hoidjat ja kultuurielu edendajat üle Eesti, kes oma töö ja südamega on rikastanud meie kultuuriruumi.

Videotervituse edastas regionaal- ja põllumajandusminister Piret Hartman, kes rõhutas rahvamajade olulist rolli Eesti kultuuripärandi hoidmisel. Võrru kohale tulnud kultuurikorraldajaid tervitasid Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor Kalle Vister ja võrukeelse kõnega Võrumaa Arenduskeskuse juhatuse liige Tiit Toots.

Kümnen dat korda toimunud sündmusel jagati tunnustusi kuues kategoorias: Aasta koostööpartner, Noor tegija, Aasta tegija, Aasta tegu ning Kaheksakand. Lisaks anti sel aastal välja ka tunnustus Kuldkand, mis on tunnustus pikaajalise panuse eest kultuurivaldkonda. Sel aastal esitati tunnustamiseks 62 tublit kogukonnahinge, kultuuriühendust ja koostööpartnerit üle Eesti.

Eesti Rahvamajade Ühingu esinaine Ülle Välimäe avaldas oma kõnes rõõmu, kui palju suuri tegusid ja vägevaid inimesi meil on. „Rahvamaja on kultuuri alustala ja kultuur on Eesti alustala. Palju õnne kõikidele nominentidele, palju õnne kõikidele laureaatidele ja palju õnne kõikidele omavalitsustele, kus need tänased tublid toimetavad.“

Setomaalt pälvis nominatsiooni Noore tegija kategoorias Rain Oper – kooliõpilane, seto kogukonna aktiivne liige. Ta mängib karmoškati, tantsib seto tantsu, korraldab üritusi ning ühendab noori. 2019.

Laureaadid

- **Noor tegija:** Kendro Härm (Pärnu-Jaagupi Rahvamaja heli- ja valgustehnik)
- **Aasta tegija:** Kassari Haridusselts
- **Aasta tegu:** Eesti kirjanduse pidunädal Järva vallas
- **Kaheksakand:** Katrin Sassi (Keila Kultuurikeskus)
- **Kuldkand:** Tiina Lobja (Lihula)

aastal valiti ta Setomaa noorsootskaks, mis kinnitab tema liidriomadusi ja pühendumust. Rain osaleb maakonnaülestes noorte sündmustes, panustab Tartu 2024 Extended programmi ning elavdab rahvamajade õhtuid pilli- ja päevajuhina. Tema kirg ja energia teevad Rainist eeskuju, kes hoiab elus seto traditsioone. Tänu kirja vastu võttes lubas Rain, et kui saab teada, kes teda nominatsioonile esitas, saab see inime kindlasti tänatud.

Sündmuse lavastus „Võrumaa ja Setomaa legendid“ pakus üle Eesti kokku tulnud külastele võimsa ja liigutava kultuurielamuse. Lavastuse pani kokku Raili Leesalu, muusikaliine juht oli Silja Otsar. Meeleolu aitasid luua noored lõotsaja karmoškamängijad Helir Hoop ja Gerd Palok, õhtuses osas esinesid Einar Raudkepp ja üllatusena ansambel Kroks. Õhtut juhtis multitalent Karel Käos.

Tunnustussündmuse korraldusmeeskonda kuulusid Maarika Rosenberg, Anneli Lõhmus, Tea Kõrs, Krista Puija, Maarja Saarine ja Kristi Vals. Sündmust toetasid Võru maakonna omavalitsused, Võrumaa Arenduskeskus ja Eesti Kultuurkapital.

REIN JÄRVELILL

Tunnustusüritusel pärjatud.

Foto: Tiina Männine

Miljööväärtuslike alade arendamise, säilitamise ja taastamise toetamine

Setomaa Vallavalitsus toetab miljööväärtuslike alade säilitamist, taastamist ja arendamist Setomaa valla üldplaneeringuga kehtestatud aladel.

Toetuse saamiseks tuleb esitada taotlus vallavalitsusele käesoleva aasta 1. aprilliks.

Vastav blankett on leitav valla kodulehelt (<https://setomaa.kovtp.ee/asjaajamisjuhi>

sed-ja-blanketid).

Toetust on õigus saada isikul, kes on Setomaa valla üldplaneeringuga kehtestatud miljööväärtusliku ala või selle osa omanik, õiguspärane valdaja või omab vastavaid volitusi.

ERIKA JOONAS

majandus- ja arendusosakonna juhataja

Head uudised!

Hea on alustada aastat rõõmsate sündmustega – ja mis võiks olla rõõmustavam kui Värskas koolimaja remondi lõpetamine ja sümboolne lindilõikamine! Tööde käigus soojustati hooneosa ning vahetati aknad ja ukseid. Katuse remont oli põhjalikum ning nüüd ei tohiks enam igapäevaselt saali paneelide vahelt liiva pudeneda. Suure uuenduskuuri läbisid ka koolimaja sissepääs, koridoride tualetid ja rõivistud. Avar, valgusküllane ja turvaline hooneosa võtab õpilasi ja töötajaid vastu rõõmuga.

Paraku on haridusreform ja elu võimalikkus maal jätkuvalt ajakirjanduse huviorbiidis. Tihti küsitakse, kas on mõtet teha suuremaid investeeringuid, kui õpilaste arv on väike. Võin kinnitada, et vald hoiab selja sirgu ja usub, et elu piiri ääres on võimalik. Inimestesse ja lastesse investeerimisest ei ole kahju ning otsime pidevalt võimalusi jätkata koolimaja remonti.

Rõõmustav on ka see, et valla eelarve on vastu võetud ning mitmed arendusprojektid on sinna sisse kirjutatud. Suurimate investeeringute hulka kuuluvad veevärgi rajamine Lüübnitsa külla ning vee- ja kanalisatsioonisüsteemi väljaehitamine Pedaja tänaval. Tööde tellijaks on AS Emajõe Veevärk, kes hakkab alates 1. veebruarist osutama Setomaa vallas vee- ja kanalisatsiooniteenust. Tee-nusepakkuja vahetuse üks peamisi põhjuseid on see, et toetusmeetmeid antakse ainult regionaalsetele vee-ettevõtetele, mistõttu kohalik ettevõtte Setomaa Haldus OÜ ei ole enam abikõlblik. Vee- ja kanalisatsioonitasud kehtestab Eestis Konkurentsiamet, mistõttu vallavalitsusel ei ole siin juba mitu aastat otsustusõigust. Viimastel aastatel ei olnud OÜ Setomaa Haldus Konkurentsiametile põhjalikku hinnataotlust esitanud, mistõttu teenus toimis sisuliselt kahjumiga ja arenduste jaoks puudusid vahendid. Antud otsusega kindlustame, et elutähtis teenus püsib kvaliteetsel tasemel ning arendused jätkuvad vastavalt arengukavale.

Samal ajal käib aktiivne ettevalmistustöö Obinit-sas Väärinduskeskuse rajamiseks. Kindel on see, et kevadel algab reaalne ehitus ning piirkonda tekiavad uued töökohad.

Hea uudis on ka see, et aprillis algavad ehitustööd Mikitamäe kooli köögikompleksis ja hooldekodu vanas majas. Need on suured ja väljakutsuvad investeeringud, sest kooli, lasteaia ja hooldekodu töö tuleb ümber korraldada ning ruumid ajutiselt tühjaks kolida. Siiski on see pingutus seda väärt, sest kokku investeeritakse Setomaale ligikaudu 600 000 eurot.

Eelarves ei ole kulud seotud ainult investeeringutega, vaid ka inimestega. Sel aastal suutsime võimaldada kerget palgatõusu, mis oli allasutustes erinev, kuid eesmärk on hoida Setomaa töötasud konkurentsivõimelised.

Soovin kõigile head saabuvat Eesti Vabariigi aastapäeva!

RAUL KUDRE,
vallavanem

Setomaa koolinoored võistlesid kokakunstis – kes pääses finaali?

22. jaanuaril toimus Värskas põnev kokkamisvõistluse eelvoor, kus Setomaa koolide 7.–9. klasside õpilased said panna proovile oma oskused.

REIN JÄRVELILL

Võistlus oli osa rahvusvahelisest projektist „Green School Dining / Roheline Koolitoit“, mille eesmärk on edendada tervislikku ja mahetoorainel põhinevat koolitoitu. Võistluse käigus selgitati välja kaks edasipääsejat.

Osales neli võistkonda erinevatest Setomaa Gümnaasiumi õppekohtadest: Värskas poisid, kes valmistasiid maitsva kanapasta; Meremäe tüdrukud, kelle menüüs oli kanapasta ja toortatra salat; Mikitamäe poisid, kes pakkusid hästi maitsestatud kröbekana friikartulitega; Värskas tüdrukud, kes üllatasid omatehtud saia burgeritega, mille kõrvale serveeriti röstitud köögivilju.

Osalejatele ei seatud rangeid piiranguid – nad said ise valida, mida valmistada, kuid toit pidi olema tervislik ja võiks sobituda kooli menüüsse.

Võistluse ajal oli tunda elavust – käsitööklassist levisid isuäratavad lõhnad ja noored kokad keskendusid hoolega

Värskas poisid esitlevad oma kanapastat.

Foto: Rein Järvelill

oma roogade viimistlemisele. Samal ajal, kui võistkonnad pliitide taga toimetasiid, osalesid teised õpilased kooli auals virtuaalse kohvikumenüü loomise töötoas, mida juhendas Triinu Arund. Seal kujundasid noored oma hüpoteetilisi kohvikuid ja löid menüüsid, mis võiksid tulevikus koolisõprade lauale jõuda.

Finaali said kaks paremat

Kuigi kõik road olid omanäolised ja hästi esitatud, tuli teha valik. Õpilased ise hindasid

kõige maitsvamaks kröbekana ja burgerid, kuid žürii keskendus tervislikkusele ja tasakaalustatud koolitoidu põhimõtetele. Lõpliku valiku tulemusena pääsesid finaali Värskas poisid kanapasta ja Meremäe tüdrukute kanapasta. Finaalis lähevad nad vastamisi teise eelvooru parimatega ehk Rõuge kahe võistkonnaga.

Kokkamisvõistlus on osa INTERREG Eesti-Läti projektist „Green School Dining / Roheline Koolitoit“, mille eesmärk on suurendada mahetooraine kasutamist koolides

ja muuta koolitoit mitmekesisemaks ning tervislikumaks. Projekt algas 2023. aasta sügisel ning selles osalevad Setomaa, Rõuge, Smiltene ja Tukumsi vallad.

Lisaks kokkamisvõistlustele on toimunud mitmeid teisi tegevusi. Koolikokad on osalenud koolitustel taime-toitude ja kalatoitude valmistamise teemadel, lasteaiaid ja algklasside lapsed käivad aga mahetaludes õppereisidel, näiteks Värskas lapsed külastavad peagi Anzelika mahetalu. Ka on koolijuhtidele ja toitlustuse korraldajatele korraldatud õppekäike Läti ja Rootsi, et saada uusi ideid koolitoidu parandamiseks.

Projekti raames koostatakse ka Setomaa ja Rõuge koolidele pikaajaline strateegia, mille eesmärk on tõsta mahetooraine osakaalu koolitoidus vähemalt 20% tasemele.

Mis saab edasi?

Kõik pilgud on nüüd suunatud 25. märtsile, mil Uusvada külamajas toimub finaali võistlus. Seal selgub, milline meeskond on parim noorkokkadest ja milline roog väärib kohta tuleviku koolimenüüs.

Kas Setomaa koolinoored suudavad üllatada žüriid ning kas finaali parim retsept leiab tee meie koolide toidulauale? Seda näeme juba märtsis!

Setomaa koolide hoolkogust ja õpilasesindusest

Järjekordne samm Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi edenemises on astunud – koolid on saanud endale toetavad strateegilised partnerid. Lastevanemate hübriidkoosolekul oktoobris valitud hoolkogude kandidaadid kinnitas Setomaa vallavalitsus novembri lõpus.

Lastevanemaid esindavad hoolkogudes Maris Andreller Obinit-sast, Mari Palolill Mikitamäelt, Meelike Kruusamäe-Veinberg Värskast. Õpetajatest on hoolkogus Mikitamäelt Mari Arund, Värskast Anneli Jõgela ja Ilme Hoidmets, Meremäelt Sigre Andreson. Setomaa Liidu ettepanekul kuuluvad hoolkogusse kooli toetavate organisatsioonide esindajatena Anneli Seim Setomaa Muuseumidest ja Ode Oras Seto Instituudist. Õpilasi esindab gümnaasist Siim Alve, kuid esimesel koosolekul otsustas hoolkogu, et ilma hääleõigusega kutsutakse koosolekutele ka teiste õppekohtade õpilasesinduste juhte. On tähtis, et õpilastel oleks võimalus koolielu korraldamises kaasa rääkida võimalikult varakult koos täiskasvanutega. Kooli pidajat esindab hoolkogus

PILLE LIBLIK
Setomaa koolide direktor

Setomaa valla haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Jana Mets. Hoolkogu valis esimeheks Rein Zaitsevi, kes on ühtlasi ka vilistlaste esindaja, aseesimeesteks valiti lapsevanemad Lenna Kuurmaa Meremäe ja Ille Blaubrück Värskast õppekohtadest.

Õpilasesindused on meie koolides moodustatud õppekohtade põhisel. See tähendab, et õpilased on oma kaasalasi usaldanud ennast esindama

järgmiselt: Värskas kaheksa, Mikitamäel üheksa, Meremäel seitse noort. Nende hulgas kuuluvad üheksa õppekohtade juhatuse liiget Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi ühisesse õpilasesindusse: Värskast Aveliisa Savik, Siim Alve, Anni Linnus. Meremäelt Gerd Palok, Katarina-Lee Saarekivi ja Ami Vaigla ning Mikitamäelt Rem Sotnikov, Kris Molodök ja Ketriin Kisla.

Hoolkogu esimene koosolek toimus 9. jaanuaril, õpilasesindus sai kokku 28. jaanuaril. Nii hoolkogu kui õpilasesindus on heaks kiitnud Setomaa koolide õppekavad ja kodukorra ning need dokumendid on avalikustatud koolide veebilehel. Hoolkogu otsustas, et koosolekud hakkavad toimuma erinevates õppekohtades. Hoolkogu peab käima koos vähemalt neli korda aastas. Direktorina olen kindel, et meie teotaheline hoolkogu on valmis arutama lisaks seadusest tulenevatele küsimustele ka selliseid teemasid ja kokkuleppeid, mis aitavad Setomaa koolidel edeneda ja toetavad koole õppimiseks ja õpetamiseks paremate tingimuste loomisel.

Õpilasesindus on vabatahtlik ühendus, mille kaudu saavad tegusad ja motiveeritud õpilased õiguse esindada ja kaitsta õpilaskonda nii koolis kui ka kooliväliselt, nad saavad kaasa rääkida koolielu korraldamises ja teha ettepanekuid projektideks ning vedada eest uuen-dusi. Meie õpilasesinduse suurim töö on praegu juhtida koolide logo uuendamist. See konkurss kestab veel mõnda aega, sest sümbol, mille kaudu hakkatakse tulevikus meie koole ära tundma, peab olema läbi mõeldud ja kuuluvust süvendav. Õpilasesindus on juba hoolega aidanud kaasa sellele, et kõikides õppekohtades on õpilased lugenud läbi kooli kodukorra ja sõlminud klassi kokkulepped, et meil oleks hea ja turvaline õppida ja õpetada.

Anname nii hoolkogule kui õpilasesindusele aega oma tegevust kavandada ning mõlemad ühendused juba mõtlevadki järgmisele õppeaastale oma tegevusi kavandades. Kooli juhtkonna nimel luban teha avatud koostööd hoolkoguga ja abistada ning toetada õpilasesindust. Üheskoos loome Setomaa koolide edenemise.

Andres Pindis – Luhamaa vabatahtlike pääste-komando hing ja süda

Luhamaa nurga kogu-kond võib uhkust tunda – nende seast on tõusnud esile mees, kelle pühendumus ja vankumatu tahe on toonud turvatunde sadadele inimestele. Tänavu pälvis presidendilt Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärgi Andres Pindis – mees, kes on juba aastakümneid pühendanud oma elu teiste aitamisele.

REIN JÄRVELILL

Andres Pindise lugu on ehe näide sellest, kuidas südamega tehtud töö loob kestvaid väärtusi. 11 aastat töötas ta kutse-lise päästjana, 15 aastat vabatahtliku päästjana ning kümme aastat abipolitseinikuna. Tema juhtimisel ehitati üles Misso vabatahtlik päästekomando, kuid kui elu tõi ta tagasi Luhamale, ei jäänud ta, käed rüpes, istuma – ta alustas kohe vabatahtliku päästekomando loomist ka seal.

Täna on Luhamaa komandol uus maja, uued päästeautod ning meeskond, kes on valmis reageerima igale hädalukorrale.

„Eks see tunnustus ole kogu meeskonna töö ja pühendumuse vili,“ tunnistas Pindis, kui sai teada, et teda ootab ees presidendi tunnustus. „Kui

Andres Pindis.

Foto: Päästeliit

Lõuna-Eesti Postimehe ajakirjanik helistas ja sellest rääkis, mõtlesin esmalt, et poisid teevad nalja. Aga kui sain kinnituse, siis võttis jala värisema – on hea meel, et ka siin Kagu-Eesti nurgas nähakse ja tunnustatakse meie pingutusi.“

Pindis alustas oma päästjajärgi 1991. aastal Võru kutse-lises tuletõrjes, kus töötas autojuhina ja hiljem päästjana. 2002. aastal otsustas ta astuda eraettevõtlusse, kuid päästeväldkond ei kadunud tema elust kunagi. Kui 2009. aastal kutsus

Madis Soesuu ta vabatahtlikuks päästjaks, ei jäänud ta kahevahele. Koos ehitati üles Misso päästekomando, mida Pindis juhtis aastatel 2011–2021.

Pärast Luhamale tagasikolimist polnud küsimustki – vabatahtlik pääste tuli ka sinna üles ehitada. Kohaliku omavalitsuse ja elanikkonna toel rajati Luhamaa vabatahtlik päästekomando, mis sai hiljuti endale täiesti uue hoone ja tänu toetajatele ka päästetehnikat. Täna on komandol olemas koolitatu vabatahtlikud ja valmis-

olek tagada turvatunne kogu piirkonnas.

Andres Pindise lugu on inspireeriv näide sellest, kuidas üks inimene võib oma pühendumusega muuta tervet kogukonda. Tema töö vabatahtliku päästjana on andnud Luhamaa piirkonna elanikele kindluse, et abi on alati lähedal.

Sellistele inimestele nagu tema võlgname tänu ja austuse, sest just nende panus teeb meie kodukoha turvalisemaks ja paremaks paigaks, kus elada.

Vajad abi kriisis paremaks toimetulekuks? Päästeameti koolitus tuleb appi!

KAISA NIILU,

Päästeameti lõuna päästekeskuse ennetusbüroo ennetuspartner

Elu on meid tihti proovile pannud mitmesuguste katsumustega, olgu selleks COVID pandeemia ja Ukraina sõjapõgenikud või hoopis heitlike talveilmade uperpallid lumemasside ja seejärel üle kallaste tõusnud veekogudega.

Kriisilukordades paremaks toimetulekuks pakub päästeamet Eesti elanikele ja asutustele võimalust tellida koolitusi.

Koolitusel räägime võimalikest ohtudest ja hädalukordadest; tutvustame kanaleid, kust leida infot ohtude kohta; vaatame üle, milline peaks olema kodune kriisivaru; vestleme ohuteavitusest, varjumisest ja evakatsioonist.

Päästeameti koolitused annavad „tööriista“, kuidas kriisilukordades paremini hakkama saada.

Elanikkonnakaitse koolitused on kaasahaaravad, teeme praktilisi harjutusi ja jagame näiteid. Toimunud koolitus-

Päästeamet jagab kriisikoolitustel vajalikke teadmisi, et hädalukordades paremini toime tulla.

Foto: päästeamet

tele on antud ainult positiivset tagasisidet.

Päästeamet ootab teadmisi ja oskusi omandama nii kohalike omavalitsuste töötajaid, kogukondi, eraettevõtteid kui ka avaliku sektori asutusi, korteriühistuid, lastelaagreid, avalike ürituste korraldajaid jt.

Kohalikud omavalitsused on päästeameti tähtsaimad partnerid kriisivalmiduse alal. Nad on kriisilukorras inimeste

kõige lähemad abistajad. Teadlikum omavalitsustöötaja saab kriisi ajal panustada olukorra lahendamisse, kui tal endal on kodune valmisolek hästi läbi mõeldud.

Kogukonnad saavad kriisilukorras olla oma liikmetele tohusaks toeks. Et kogukond saaks kriisilukorras hakkama, tuleb varakult läbi mõelda, kuidas selleks ühiselt valmis olla. Mõistlik on valmistada ette

Päästeameti kriisikoolituste teemad:

- Elanikkonnakaitse Eestis
- Hädalukorrad ja elutähtsate teenuste katkestused
- Isiklik ettevalmistus ja kriisivarud
- Evakuatsioon ja varjumine
- Ohuteavitus ja usaldusväärsed infoallikad
- Planeerimise ja koostöö olulisus

kogukonna kriisimeeskond, koostada kogukonna kriisiplaan ning hankida riigi abil vajalikud vahendid. Korteriühistutel on võimalus tellida lühem kriisikoolitus oma üldkoosolekule.

Ettevõtted ja asutused saavad kutsuda koolitaja tööohutusalasele koolituspäevale või miks mitte ka motivatsiooniüritusele.

Päästeameti kriisikoolitused on tasuta. Koolituse tellimiseks kirjuta kriisikoolitus@paasteamet.ee.

Teadlik ja oskuslik inimene on enesekindel ja tunneb end turvaliselt.

Armsad 2025. aastal kooliteed alustavate laste vanemad!

Teie lapse mudilasepõli saab peagi läbi ja laps astub oma esimesi samme kooliteel! See on väga oluline etapp nii lapse kui ka lapsevanema jaoks. Lapsel tuleb kohaneda uue keskkonnaga, aga ka akadeemiliste nõudmistega. Et koolielu kujuneks rõõmutoovaks, oleme planeerinud sisseelamisprogrammi, mis pakub toetust nii lapsele kui lapsevanemale. Märtsi alguses toimuvad Setomaa erinevates piirkondades koosolekud kooli minevate laste vanematele. Oodatud on lasteaialaste vanemad kui ka koduste laste vanemad. Koosolekul räägime lasteaia lõpetamisest ja tutvustame teile järgnevat samme kooliellu sisseelamiseks.

Koosolekud toimuvad:

3. märtsil kell 16.30 Setomaa Lasteaia Värska tegutsemiskohas;

5. märtsil kell 16.30 Setomaa Lasteaia Meremäe tegutsemiskohas;

6. märtsil kell 16.30 Setomaa Lasteaia Mikitamäe tegutsemiskohas.

Olete kõik väga oodatud!

Setomaa Kool

Vee- ja kanalisatsioonisüsteemide (trassid, septikud) paigaldus, kaevetööd, teede, platside ehitus

Abistame hajaasustusprogrammi st toetuste taotlemisel ja dokumentide vormistamisel

VÕTA ÜHENDUST

Tel: 5295341; 5183557

haldus@setomaa.ee

Setomaa koolide Värska õppekoht ja Saatse Muuseum kuulutavad välja

PAUL HAAVAOKSA NIMELISE LUULEVÕISTLUSE

Kellele? Võrumaa 4.–9. klassi õpilastele.

Teema? Kodukoha loodus, keel ja inimesed.

Keeled? Eesti, seto või võro.

Esita oma luuletus hiljemalt 17. märtsiks 2025!

Setomaa poeet Paul Haavaoks (1924–1983) on kirjutanud oma kodukoha loodusest, keelest ja inimestest.

Saada oma looming e-postiga: saatse@setomuuseum.ee

Või posti teel: Saatse Muuseum, Samarina 64037, Setomaa vald (märksõna: LUULETUS)

Täpsustav info Setomaa koolide kodulehelt rubriigist uudised

Rohkem infot ilme.hoidmets@setomaa.koolid.ee

Taristuminister Vladimir Svet külastas Setomaa valda

Taristuminister Vladimir Svet viibis kahepäevasel visiidil Kagu-Eestis, mille raames külastas ta ka Setomaa valda.

REIN JÄRVELILL

Minister saabus piirkonda 3. veebruaril ning kohtus Luhamaa külamajas Setomaa vallavanema Raul Kudre ja kohaliku kogukonnaga. Visiidi eesmärk oli tutvuda taristuküsimustega piirialal ning arutada kohalike elanike ja omavalitsusega

teedevõrgu ning eluaseme-probleemide teemadel.

Minister külastas ka Luhamaal vabatahtlike päästjate hiljuti valminud maja. Tähelepanuväärne on, et Luhamaa vabatahtlikud päästjad on äsja sõlminud lepingu Päästeametiga ning alustanud valveteenistust. Kohtumisel osales ka Luhamaa vabatahtlike juht Andres Pindis, kes rääkis vabatahtlike päästjate tegevusest ja uuestest arengutest.

Üheks keskkaks teemaks kohtumisel oli kohalik teedevõrk ning riigi võimalused riigiteede korrashoiuks ja mustkatte alla

viimiseks. Kuigi käesoleval aastal nende tööde rahastamiseks võimalusi pole, loodetakse jätkata projektidega järgmisel või ülejärgmisel aastal. Seevastu on juba käesoleval aastal kavas alustada Saatse „saast“ möödasõidutee planeerimist ning jõuda uue tee ehituseni lähiaastatel.

Minister Vladimir Svet rõhutas oma visiidil Setomaa tähtsust ning vajadust pöörata rohkem tähelepanu piirialade taristule: „Tunnen, et taristuministrina pean jõudma Tallinnast ja Tartust oluliselt kaugemale ja just ka Setomaale, sest

siin on inimestel keerulisem luua oma kodu, keerulisem luua oma ettevõtet ja keerulisem tunda, et Eesti riik hoolib. Pean oluliseks rääkida inimestega ja isiklikult kohapeal üle vaadata Saatse tee ehitusobjekt.“

Kohtumisel arutati ka eluaseme rajamise ja renoveerimise probleemistikku ning võimalikke toetusmeetmeid kohalike elutingimuste parandamiseks.

**Taristuminister Vladimir Svet
Luhamaa vabatahtlike
päästjate komandohoones.**

Foto: Rein Järvelill

Setomaa Kimmäs kotus

SÜNDMUSED Setomaal 2025

XXXII SETO PITSI PÄEVAD 02.-30.05, Värskas

Seto Käsitüü Kogo korraldamisel seatakse Värskas kultuurimajja üles seto pitsi konkursitööde näitus. 2025. aasta teema on geomeetriselised pitsimustrid. Maikuu jooksul toimub pitsipäevade avamine ja lõpetamine ning avatud õpitoad. www.kogo.seto.ee

SÕIRAPÄEV 14.06, Saatses

Sõirapäev tutvustab setode traditsioonilist toitu sõira ja Saatse piirkonda kui „kohopiimänulka“. Saatse muuseumi õuel õpetatakse sel päeval sõira valmistama ning valitakse välja parimad sõirameistrid. Päev on täis teisi põnevaid tegemisi.

www.setomuuseum.ee

XVII LEELOPÄEV 28.06, Värskas

Setode 17. laulupidu – leelopäev – toob kokku seto leelo ja kultuuri armastajad, pakkudes unustamatuid elamusi UNESCO vaimse kultuuripärandi nimistusse kuuluva leeloga. Tule saa osa seto rahva rikkalikest traditsioonidest, eeskätt seto leelost, rongkäigust, imelisest loodusest ja maitseelamustest! www.visitsetomaa.ee

OSTROVA FESTIVAL 11.-12.07, Ostrovas

Väikeses looduskaunis Ostrova külas toimub igal aastal suur festival. Muusikat on igale maitsele, folgist rohkini. Eesti tippartistide kõrval astuvad lavale ka muusikuteed alustavad Setomaa noored. www.ostrova.ee

XXXII SETO KUNINGRIIK 02.08, Saatses

Kord aastas kuulutavad setod välja oma kuningriigi, kus kõlab Seto hümn, marsib Seto sõjavägi, maksab Seto raha ning valitakse kuninga meistrid. Kuningriiki valitseb rahva valitud ülemsootska ehk legendi kohaselt Petseri liivakoopas magava setode kuninga Peko maapealne asemik. www.visitsetomaa.ee

TRESKI MUUSIKA- JA INSPIRATSIOONIFESTIVAL 08.-10.08, Treskis

Treski on koht, kuhu tuleme kokku, et kogeda midagi erilist. Ootame Sind linnamüra eemale kultuuri, muusikat ja kaunist loodust nautima ning erakordseid mälestusi looma. www.treski.ee

SETO KOSTIPÄIV 09.-10.08, Setomaa

Üheks suviseks nädalavahetuseks avavad Setomaa talud oma väravad ning perenaised pakuvad kohalikust toorainest valmistatud setomaiseid hõrgutisi. www.setokyyk.ee

LÜÜBNITSA SIBULA- JA KALALAA 23.08, Lüübnitsa

Vana kaluriküla kõrgetel peenardel kasvanud kullakarva sibulad ja Pihkva järvest püütud kala kutsuvad nautima ehtsaid maitseid ja täiendama talvevarusid. Lisaks käsitöö, laadamelu ja kultuuriprogramm. www.visitsetomaa.ee

AVATUD KULTUURI- JA KÄSITÖÖTALUDE PÄEV SETOMAAL 18.10.

Setomaa talud, ateljeed, muuseumid, külakeskused ja müügikohad avavad oma külastajatele ukse, et tutvustada seto kultuuri, kunsti, käsitööd. Seatakse üles näitus esivanemate ja tänapäevaste käsitööesemete tutvustamiseks. Toimuvad õpitoad ja esinemised, müügiks pakutakse kohalikku kraami. www.kogo.seto.ee; www.visitsetomaa.ee

ROCKMUUSIKAL SETO ODÜSSEIA

30., 31.07 ja 1., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10.08, Luhamaal

See lavalugu on täis tundeid, igatsust, nalja, muusikat, tantsu, võitlust ja võistlust ning tingimusteta armastust. Libreto autor on Kauksi Ülle, helilooja Matis Leima. www.facebook.com/setoodysseia

Foto: K. Viro

Foto: R. Teervalt

Hoiame meid ümbritsevat keskkonda!

Mille jaoks on avalikes kohtades pakendikonteinerid ning milliseid jäätmeid tohib sinna panna?

Olete kindlasti märganud, et avalikus ruumis asuvad eri suurusega kollased prügikonteinerid. Tegemist on taaskasutusorganisatsioonide poolt paigutatud pakendijäätmete kogumiseks mõeldud konteineritega. Siinkohal tuleb rõhutada sõna pakendijäätmed. Pakend on see, mis tuleb toote ümber ja jääb üle toote kasutamise. Kõikidel on võimalus pakendid tasuta ära anda, sest

nende kokkukogumise ja taaskasutusse suunamise eest on tootjavastutusorganisatsioonidele tasunud kaupade tootjad ja maaletootjad.

Kahjuks peame tõdema, et kui kollasesse pakendijäätmete konteinerisse visatakse muid jäätmeid (nt mähkmed, aknalauad, toolid, toidujäätmed jne), siis teiste poolt korralikult liigiti korjatud pakendijäätmed enam ringlusesse ei jõua.

Näiteks Obinita külas Kooli tänaval asuva pakendikonteineri juurde oli viidud vana reisikohver koos vanade riie-

tega ning jõulupühade ajal kellegi kodu kaunistanud kuusk on nukralt visatud konteineri kõrvale. Vanad kasutuskõlbatud riided vii jäätmejaama ning kui kuusk sai metsast tuppa toodud, siis pärast võid ta sinna tagasi viia, aga eelnevalt tee ta väiksemateks juppideks.

Ole teadlik, kuhu sa oma tekitatud jäätmed viima pead, ja kui tekib küsimusi, siis aitab internetilehekülj kuhuviia.ee või helista valla keskkonnaspetsialistile ja küsi nõu.

MOONIKA PINDIS,
valla keskkonnaspetsialist

Setomaa valla ametnike kontaktid

Vallavanem	Raul Kudre	525 6695, 796 4775	raul.kudre@setomaa.ee
Kantselei			
Vallasekretär	Martin Sulp	796 4733, 513 3960	martin.sulp@setomaa.ee
Vallasekretäri nõunik	ametikoht täitmata		
Kantseleispetsialist	Raili Möttus (Mikitamäe ja Meremäe)	795 4433, 5629 3445	raili.mottus@setomaa.ee
Kantseleispetsialist	Margarita Kõdala (Värskas)	796 4733, 522 0495	margarita.kodala@setomaa.ee
Finantsosakond			
Osakonna juhataja	Leie Hääl	796 4772	leie.haal@setomaa.ee
Vanemraamatupidaja	Kaja Pargas	785 6685	kaja.pargas@setomaa.ee
Raamatupidaja	Liina Metsakaev	785 6685	liina.metsakaev@setomaa.ee
Majandus- ja arendusosakond			
Osakonna juhataja	Erika Joonas	796 4647, 5745 0133	erika.joonas@setomaa.ee
Ehitusspetsialist	Lauri Saar	520 4526	lauri.saar@setomaa.ee
Arendusspetsialist	ametikoht täitmata		
Majandusspetsialist	Viljo Randoja	506 3225	viljo.randoja@setomaa.ee
Haldusspetsialist	Jaanus Meriluht	5305 5570	jaanus.meriluht@setomaa.ee
Keskonnaspetsialist	Moonika Pindis	5629 3446	moonika.pindis@setomaa.ee
Ettevõtlusspetsialist	Signe Roost	5308 3935	signe.roost@setomaa.ee
Haridus- ja kultuuriosakond			
Osakonna juhataja	Jana Mets	796 4608, 568 20210	jana.mets@setomaa.ee
Sotsiaalpedagoog	Kristel Loos	5332 1871	kristel.loos@setomaa.ee
Kommunikatsioonispetsialist	Rein Järvelill	504 6423	rein.jarvelill@setomaa.ee
Sportidootaja	töökoht täitmata		
Sotsiaalosakond			
Osakonna juhataja	Elen Kokla	517 9609	elen.kokla@setomaa.ee
Sotsiaaltööspsialist	Kaja Rõžikov	795 4346, 5660 0390	kaja.rozikov@setomaa.ee
Sotsiaaltööspsialist	Katre Pinnär	508 6461	katre.pinnar@setomaa.ee
Lastekaitsepspsialist	Triinu Limbak	5629 3440	triinu.limbak@setomaa.ee
Noorte heaolu spetsialist	Triinu Arund	517 1796	noorsootoo.keskus@setomaa.ee
Avahooldustöötaja	Ulve Kala (Värskas)	5356 3207	ulve.kala@setomaa.ee
Avahooldustöötaja	Liina Oinak (Mikitamäe)	5629 3443	liina.oinak@setomaa.ee
Avahooldustöötaja	Valdu Solovjev (Meremäe, Luhamaa)	5694 0009	
Avahooldustöötaja	Georg Kuningas (Meremäe, Luhamaa)	5347 1743	

Setomaa Vallavalitsus

Registrikood 75025041, aadress: Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond 64001, tel 796 4733, e-post: vald@setomaa.ee, avatud E-R 8-12 ja 12.30-16.30

Vallavalitsuse ametniku vastuvõtule registreerimiseks helista ametnikule!

Setomaa Vallavalitsuse teeninduspunktid

Meremäe - Petseri tee 15, Meremäe küla, Setomaa vald, Võru maakond 65302, tel 5629 3445, kantseleispetsialisti vastuvõtt alates T, N 8.30-16.30, sotsiaaltöötaja vastuvõtuks registreerida telefonil 5086461.

Mikitamäe - Mäe tn 27, Mikitamäe küla, Setomaa vald, Võru maakond 64301, telefon 795 4433, 5629 3445, avatud E-R 8-12 ja 12.30-16.30

Luhamaa - Luhamaa külakeskus, Määsi küla, Setomaa vald, Võru maakond 65018, telefon 5333 5834, avatud E, N 8.45-13.45, T 9-18

WWW.VISITSETOMAA.EE

+372 5682 1268

turism@setomaa.ee

Visit Setomaa

RAHANDUSMINISTEERIUM

REGIONAALARENGU TOETUSEKS

Kriimsilmä ütesä ammetit

1. Kaalukuah. 80ndide tñõ puul

OJAMÖTSA LEA

Suvi. Sääne, ku tä om ütel katõ-tõistaastakatsõl tütärlatsõl. Maailm pääses valla, pää om püstü, kõik om huvi pakva ja vahtsõnõ. Suvi om paremb aig aastaga seeh, selle õt aigu om. Aig õkva ku vinnüs pikembäst, tedä jakkus üüpäävä sisse roh-kõmba. Ja ku ütski kont õga närv noorusõh ei valuda', saa tuu ao jo ummõhtõgi kõõ parembaga täütä'. Joudu om, tahet om. Vahtsit asju pallo, midä avasta'.

Ni ütel pääväl ütel' esä, õt täl om mu jaost tüü vällä kaetu. Näil majandih kaalukotta vaja ülesmärkjat. Tä ütel' viil, õt ma saavat tuuga hakkama küll. Mul muidogi ullihüä miil, peris tüüle, peris palka saama. Mis tuu kaalukua tüü ka om, olõ-s mul suurõmbat aimogi.

Edimäne päiv lätsimi esäga katõkeisi. Kaalukoda oll' sääne korgõ valgõ putkakõnõ, no a nii suur õks, ku veoauto' mahtsõ' abarahe läbi sõitma. Põrmand hõlosi jalgu all, ku varikatusõ ala asti. Peräst sai tiidä', õt tuu om platvorm. Sis edesi sai val-gõst lubjatu ruumikõistõ. Sääll oll' ku keldrih, jahehõmp sääne, a väläh oll' kolmökümnekraa-dinõ kuumus. Üts uss, üts suur akõn platvormilõ ja vasta tuud korgõh üleväh väikene akna-kõnõ põha poolõ.

Mullõ tundu sääne ruum ku määne kuut. Sõõrmidõhe tükke lubja haisu, mis veiga ni ku halv

Ojamõtsa Lea.

Eräkogo pilt

õs olõ'ki. Valgõ' saina' olli' mil-legiperäst täüs kiroto't, kraabitu. Õgasugumatsõ' nime', vägevä' sõna'. Mõnõ' vähämbä' inemisõ kihäossi kujutava' sikõrdusõ'. Suurõmba saina pääl õkva suu-rõlt seksiakti joonistus. Midä mõistsõ ma tuust arvada', ime-

lik oll'. Säänest pornot olli ma nännü ka bussipeatuisi sainu pääl. A õt esi' sääntseh ruumih piat olõma. Õs söändä' küssü' ka tuu kotsilõ. Esäl olli' ka ku silmäklapi' pääh. Õs tii' vällägi. Mõtlõ õks, õt mis aig tuu sääne oll'. Mís vaiva's küll ine-

mistõ päid, kiä' pidi' niimuudu hinnäst maahha märkmä sainu pääle. A no oll' nii kui oll' ja tull' oppi' ka silmäklapi' päähä kujota' ni mitte vällä tetä'. Tähtsä' kaalukua üles-andõ' oodi' järke. Esä selet', kuis kaal tüütäs, kost mäanest kangi vaota', mändseh järjekõrrah ja kuis tasakaalu sätti' ja kost näitu kaia'. Tuu paistu ütle-mäldä hüä tüü olõvat, õkva ku täppismängminõ, sport vai nii.

Ku tuu seletedü, sis tull' tüü tõonõ jago – dokumentiir-minõ. Lihtsahe vihiguhe olli' joonõ' tõmmadu ütte ja tõist pite. Tundsõ ar' esä käekirä, tä oll' esi' kõik ette valmistanu tabeli'. Selet', kohe lahtrihe midä kirota'. Sääll olli' autojuhi nimi, auto tühikaal, midä vidä ja auto täüskaal. Ja no sis pidi viil matemaatikat ka tegemä. Täüskaalust tull' lahuta' tühi-kaal, õt saia' kätte kuurmakaal. Esä tekk selgest, õt kõik piat täpselt ja kontrollitult kirja pandma. Nuu' numbri' lätsi' sovhoosi arvõpidämistõ ja sääll õs tohe' ma essüdä'. Nii opõ selgest tüütegemisõ täpsusõ ja ülekontrolmisõ.

Tull' naada' tüüle, esä veidõ kai kõrvalt, opas', juhend'. Ma ei tiia', kas täl oll' veiga kipõ kohe, vai mis, a mõnõ ao peräst olli ma jo ütsi ja pidi kõgõga esi' hakkama saama.

Nii pääväst päivä, muudku edesi. Autojuhi' tull'i, edimäts'e hummogutsõ' hüä tuju tervi-tüse', infovahetusõ ülesmärk-misõ', säält edesi üttejärke kuur-midõ kirjapandminõ. Kipõstõ pidi tegemä, muido tükkü jär-jekõrd nõsõma. Kõigil kuur-mavidägil paistu olõvat suur tahtminõ viil ja viil rohkõmp kuurmit läbi kaalukua vitä'.

Ku veidõ aigu sai, sis reh-kendi õks täüskaalust tühä-kaalu maahha, sai jal üts arv õigõhe tabeli ruudukõistõ kiroto't ja no jal nä tull'i': hai-napallikuurma'; silokuurma'... Naid võissõ ka lõhna perrä ar tunda', mis laar platvormilõ sõit', vahest linna's hainapepri läbi ussõ sisse, ku tuulõtõmbõ lei. Ni sis õdagust pidi kuurma-kaalu tulba kokko ka liitmä, tuu käve paprõ pääl, koolih opitu perrä.

Ku jo tüüvõttõ' selge' olli', sis alost' tõistmuudu oppus. Oppusõ päätüküst klienditee-nindus moodsah keeleh. Vidäjä' olli' inämbüiste noorõ' mehe', mõnõ' olli' sändse' vigurivis-kaja'. Õks nä kai' ka, õt saa veidõ nalja visada', ku vaht-sõnõ plikahtu kirjapandja om tulnu. Pidi õks nii mõnigi kõrd mõisfamma mäanest koirus-tükkü, sõnakõlksu vai muud vembotust. Pidi kaema, kuis-muudu tuust sis nalaga vällä tulla'. Ma olli ka jo harinu sääntse tõgämisõ vai naläta-misõga. Mul olli' tükk jago vanõmba' vele', kes õks alatihti panni' mu taibu proovilõ õga-sugumatsi viguridõga. Tuu aigu oll' sääne ka ni ku moeh vai nii. Kõik oll' sääne häätahtlik.

No ja ku ma sis sai vigurvän-tõga võrdsõlt suhtlõma, sis läts edesi jo lihtsahe. Autojuhi' olli' sõbraligu', vastatulõligu', ku oll' vaja midä täpsusta' vai üle kaia'. Kaalukuah tüü and' tiidmisõ, mis om vastutus, kuis sõbralik-kus tege tüütämisõ kergembäst ja ku hüä om tunnõh, ku saat suhelda' ku võrdnõ võrdsõga.

Üle tull' ellä' ka mõni vaht-sõnõ tunnõh. Ku õks kõtt oll' tühi ja oodit, kuna lõunasüük tuvvas. Suurfarmi mano tuudi

sovhoosi sööklast suuri ano-midõga süük paigapääle. Ma sai ka sis tuust jako. Imelikul kombõl ei mäledä' ma üttegi süüki, mis anti, pääle kon-servstauriidi, õga üttegi ano-mat, minkast ma sei. Söögi' olli' muidogi ausa'. Mõista näid ette kujuta' küll. Mi käve pinginaab-riga pääle koolitundõ sagõhõhe sovhoosi sööklahe süümä. Kõik-sagamatsõ' roa' kuvvõnda kate-gooria koka käe all valminu. Hüä', maitsva' ja värsk'e'.

A sääll suurfarmi man peetü lõunõist om miilde süübinü tunnõh, ku hüä oll' süvvä', ku maitsva kõik tundu. Ja viil tuu, õt söögi kõrvälõ antu leib lõh-na's nii magusahe ja puhkõpau-sil oll' ku vabadusõ maik man.

Tõonõ vahtsõnõ tunnõh tull' üle ellä', ku pikne üles nõssi. Õga sis kohe ärä õs saa' minnä' säält. Pikse aigu õs tulõ' autit kah. Sis tull' uuta', koon' maru üle käü. Ütsi. Ilm läts pümmest, kohisi, mühisi, välgu't, sattõ ni paugu't. Kohegi paeda' õs olõ'. Pidi julgust koguma, suurõst saama. Sis tull' jal päiv vällä ni elo läts ennistmuudu edesi. Vahel, ku oll' tiidä', õt jääski sadama, tull' esä autoga mullõ perrä ja vei minnu kodo. Oll' tuust pääväst tüüpäiv lõppõnu.

Niimuudu sai üle kuu ao uma edimäst tüüd tettüs. Teenidü rahalõ pand' esä veidõ mano ja ma sai peris uma edimäts'e ratta, punadsõ Ereliuukasõ. Edi-mäne suurõmp rõõm saavu-tustõ üle. Rattaga sai ma liiku-misvabadusõ, kiirusõ, midä pia tähtsäst siiaamaani – kiirus ja liikumisvabadus.

Kaalukudodõst om faceboo-kih leht, Eestimaa kaalumajad, kohe om kokko kogutu ütsjago pildistuisi üle kõõ Eestimaa.

Umakultuur mi ümbre – projekti om ka' Setomaa valla kuul ja latsiaid

UGURI KADRI

Võro Instituudi haridusprojekte kõrraldaja

Vana Võromaa om umanäo-litsõ kultuuri ja elotunnõtu-sõga' kotus, minkõ illo muialt tulõja' suurõ huviga' kaesõ'. A kas mi eis' saa arvu ja panõ tähele, mia' meil õgapäävõt-selt ümbretsõõri om olõmah? Haridusõ kvaliteet om päämät-selt umavaltsuisi kujonda' – kas Võro maakunna umavaltsusõ' pakva' säänest haridust, mia' and noorilõ ka' selge kotusõ-ja kokkohoitmistundõ?

Sool sügusel läts Kauma Võromaa Arõnduskeskusõ iist-vidämisõl Eesti ja Läti ütis-projekt „Surrounded by Heri-tage“, minkõ mõtõh om, õt tetä' latsilõ ja noorilõ parebahe sel-gest, õt mia' om uma peränd-kultuur. Projekti om haarõt võro, seto, maleenia (Aluksne) ja suiti (Kuldiga) kultuuriroomi umavaltsusõ', Eesti poolõpäält ka' Võro ja Seto Instituudi'. Katõ kooliaestaga joosul om kavah vällä tüütä' ja perrä pruumi' võimalusõ', mäntse' avitasõ' latsil üles kassu' uma perändit tundõh ja kandõh. Õgast Võro-maa vallast om vällä sordit üts pilootlatsiaid ja üts piloot-kuul: Võro liinast Sõleke ja Kreutzwaldi kuul, Võro vallast Lasva latsiaid ja Kääpä kuul, Rõugõ vallast Mõniste kooli-

Koolituspäiv uma keele tähtsüstämise teema pääle.

Uguri Kadri kogo pilt

maja ja latsiaid, Antslast Kuldre kuul ja latsiaid, Setomaa valla kuul ja latsiaid.

Õt perändkultuuri tuuminõ haridusasutuisi saasi' õigõ jovvu ja suuna, tei' Võro ja Seto instituudi' kooliaestaga alostu-sõh läbi uuringu pilootasutuisi oppajidõ ja kolmada kooliastmõ opilaisi siäh. Päämäne uurmis-ülesannõh oll tiidä' saia' oppa-jidõ ja opilaisi huvi peränd-kultuuriga' tegelemisõ vasta.

Uurmistüül oll kats jako: kõgõpäält vastsi' oppaja' ja III kooliastmõ opilasõ' veebiküsi-telemisõlõ. Tuust võtt osa 162 oppajat ja 266 opilast. Peräst oll kuus kuuhkõnõlõmist oppaji-dõga' ja kol' opilaisiga'. And-mit viil lahatas, a jo' paistus, õt tulõmusõ' pandva' väiga' mõtlõmma.

Kõgõpäält tull vällä, õt väiga' tukõv side väiga' väiko maa-palaga' om mi inõmisil õnnõst viil tävveste alalõ. Kiä' taht, või tuud nimetä' kolkapat-riotismis ja piiratusõs, a võit ka' tõistmuudu tõlgõnda'. Ku olõt kindla piirkunna, külä vai taloga' kõüdet, sis tuu and inõmisõlõ tundõ, õt tä kuulus kohegi', and uma kotusõ- ja kodotundõ. Opilasõ' ütli' liht-sahe: „Ma tiia, õt ma vähäbält olõ kostkilt peri ja ma saa sinnä' tagasi minnä“. „Sooh ilmah, koh piiri' kaosõ', om hüperlokaalnõ kuuluvustunnõh väiga' suur väärtüs.

Mõistminõ UMA ar' tunda' ja tuult tasandilt tõisiga' läbi kavvu' om sama tähtsä. Võro maakunnah tähendäs tuu ka tuud, õt kats ilmadu rikast kul-

tuuriroomi – võro ja seto – võisi' tõonõtõist inäbä tunda'. Tuu juhtus õnnõ sis, ku uma identiteet om kindla alosõ pääl.

Oppajidõ vastussist tull vällä, õt näide jaost om perändkul-tuur lämmi, loomuperäne, kas-sui ja hüämeelinõ, umma kiilt (võro vai seto) kül' mõistõtas, a tuuh keeleh kõnõldas mitte-formaalsil olõmisil, a kuul om väigagi' aamõtlik kotus. Tõist-piteh üldeh – umah keeleh kõnõldaski' ummiga', a kõnõl-da-ai latsiga'. Täks om siih alalõ umaaignõ uskminõ, õt võro kiil sekä latsõl eesti kiilt selgest saia'. Olõ-õi unõhtõt keele-traumat, pallo' suurõ' inõmisõ' omma' saanu' koolih võro kee-leh kõnõlõmisõ iist tõrõlda' vai kogoni' naarust pant, nii ku tähendäsi' umah keeleh kõnõ-lõminõ tuud, õt inõminõ om vana, pufoh vai ull.

A noorõ' tundva' tuu kõrvä-lõjätetüse ar' ja omma' ummih vastussih väigagi' õkvaütlejä'. Mille meid soost lämmäst, loo-muperätsest ja umatsõst kul-tuuriroomist vällä tougatas? Mille ma pia umma vanaimmä pallõmma, õt tä mukka' võro keeleh kõnõlõsi'? Mille võisi-i uma kiil olla' õgapääväne asi, õt olõ-õi õnnõ esineminõ vai võistlus? Mille ma näe-ei, õt ma olõ Võromaal, Setomaal? Opi-laisi vastusõ', koh nä sai' vabalt kirota', võisi' panda' suuri inõ-misi mõtlõmma, õt vaest mi olõ

kotoh ja koolih liisnalt tasadsõ' uma tiidmisi ja mõistmisi edesi andmisõl. Nuuri huvitas uma kiil ja luudus, a ka' innidse' söõgi' ja kuis midägi' om tett. Laul, tands ja pillimäng nii-väiga' huvtava' näile paistu-ki-is, a huvi oll hoops tiidä' saia' innidssist kalendripäivist.

Opilasõ' kirodi', õt nä taha-ai umma kiilt oppi' nii, kuis optas tõisi kiili: tunniplaani perrä, raamatust näpoga' rita aieh ja hindõ pääle. Näide unustus oll hoops tõistsagamanõ. Nä tahasi', õt perändkultuur, tuu seeh ka' kiil, olõs koolih nii ku väigokõnõ hingämisõkotus, koh saasi' kõnõlda' nuist asõst, mia' näid perüselt huvtasõ'.

No' siist edesi om oppajil vaia mõtõlda', õt kuvvamuudu nuuri unustus oppõmetoo-dika kiilde ümbre panda'. Tuu või tähendä' parhillatsõst lae-bat oppamist, julgõbat opmist välähpuul kuuli, kogokunna ütehhaardmist ja viil pallõt midägit. Tulõtagõ' miilde, õt saa aestaga iist pallo' oppaja' opsi' eestikeelitsidõ oppõma-terjaalõga', a seletüisi anni' ja asju ai' võro keeleh. Vaest tuud pias täämägi' samanii tegemä, selle õt pallo' latsõvanõba' mõista-ai kohaliguh keeleh

kõnõlda', a oppaja' ja tõõsõ' koolitüütäjä' omma', teno tai-valõ, põlvkunna jago vanõba'. Umavaltsusõ ülevah peetäv kuul saa mäntsehi' jaoh olla' perändkandja, õt latsõ' hoi-asi' alalõ tuu jao umma, mia meelütäs siia' turiste ku ka' tiidläisi.

Kindlahe olõ-õi perändkul-tuuri tuuminõ hariduistõ üts järekördnõ eräldesaisva pro-jekt, a hoops väigokõnõ samm suuri inõmisi mõttöilmah. Pro-jekt „Umakultuur mi ümbre“ and tuu jaost kõgõ tähtsäbä, midä oppajil om vaia – aigu uma tüü ja peritolu mõtõs-tamistõst. Tuud tshtiiti tiinvä' koolitus- ja strategiapäävä', minkõ tulõmusõna saa kevä-jäst kokko tegevüskava õga pilootkooli ja -latsiaia jaost, a ka' oppõ- ja motivatsiooni-reisi'. Suvi lätt tugimaterjaalõ luvvõh ja vahtsõl oppõaestagal nakasõ' haridusasutusõ' nuid pruumma. Mi looda, õt pruum-misõ joosul tulõ kõigilõ julgust mano, õt uma kultuuri latsi ja nuuri mano tuvva', nii õt olõs kuulda' ja nätä'.

Projektilõ „Umakultuur mi ümbre“ and rahha Inter-reg VI-A Eesti-Läti programm 2021–2027.

Interreg

Kaasrahastanud Euroopa Liit

Eesti – Läti

Kohes sa lääde, laulukõnõ, kohes sa isit, ilokõnõ – tsuhkna mõttõ’ seto laulust

Seto leelo opmisõ jaost mõtõldi vällä punktinuut ja tetti võrgu kaukilaskminõ (*veebirakendus*), minkõ abiga’ saava’ huvilitsõ’ mitmõhelülist seto leelot oppi’.

PALOLILLI MARI

Ma sai sünnüpääväs Kirsi Ello Setomaalt kogot jutta raamadu. Jutta kõrval oll huvitav lukõ’ noorõ perimuskogojä mälestüisi. Aestak oll sis 1938 ja kodokülä inõmisõ’ ütli’ kogojäl mõrsaitku küüsümisõ pääle, õt „kiä’ no’ inämb noid vannu vigurit pidä“. Ka’ täämbä, pia 90 aastakka ildaba om tuusama küüsümüs pääväkõrral. Kas nuid vannu vigurit om inäp suutumast vaia? Mõrsaikku viil mõistõtas, tuu olõ-õi viil tävveste kaonu’, a laulõtas tõistmuudu, ku kullõlda’ vannu helüülesvõttit.

Traditsioonilitsõlõ seto leelolõ om umanõ mitmõ helü päält laulminõ. Tuu sündi säänestmuudu, õt õga laulja laul tšuut ummamuudu viiega’. Ma tiia umast kogõmusõst, õt leelo laulminõ nii, kuis laulõti vanastõ, om moodulitsõh lääneliguh muusigailmah keerolinõ. Pää om harinu’ vahtsidõ kokkoheliseemisiga’ ja vahtsõ muusigaga’ ja nii mi tükü muutma vanna muusikat vahtsõst ja mi panõ-õi tuud tähelegi’. Sama asi om erinevidõ viievariantõ meelehoitmisõga’, ku nuu’ olõ-õi latsoiäst pääle üteh tulnu’. Nii nä häöse’, läävä’ lihtsabast, muutusõ ”vanast vigurist”.

Arvada’ mi näpotüü man panõsi’ kindlahe tähele, ku lini-guotsa kirä’ olõsi’ kõik trükü ja ütesagamatsõ’. Täks sis kogokund saasi’ naada’ arotamma, õt kas sääne muud kõlbas vai kõlba-ai. Lauluhelü lätt nii aigupiteh tõistsagamatsõst ja tuud panda-ai tähelegi’. Leelot saa-ai peio võtta’ ja näpoga’ järge pitä’ vana ao laulu poolõ minneh. Viievariant, midä kiäki’ inämb laula-ai, tuu ommõgi’ kaonu’, no tuu juhtus nii, õt kiäki’ panõ-õi tähele. Aoga’ jääs erinevvi viievariantõ vähäbäst, peräkõrra jääs perrä üts torrõ ja killõ (ku tuudki’). Luudustiidüseh om keskkunnamuutuisi kottalõ ütleminõ *tajunihe*, seto keeleh sis vaest meelepeteh vai meele essütüs – 2–8 aastaga joosul harinõdas vahtsõ elosaisuga’ nii ar’, nii ku olõs kõikaig säänestmuudu olnugi’. Näütüses om tähele pandmalda’ lännü’ aoga’ säänestmuudu, õt ku ma olli kuvvõaestaganõ, sis oll mõtsoh kuulda’ 40% inäbä tsirgulaulu, ku no’ om. A mi panõ-õi tuud tähelegi’, selle õt meil om tunõh, õt säänestmuudu om kõikaig olnu’.

Leelo lätt ka samasäntsest, ku om ümbretsõõri kuulda’ muusika, ja arvataski’, õt kõikaig om sääne olnugi’. Elo traditsioon kõikaig muutus, lätt tõistsagamatsõst. Nuu’ laulu’, midä inäbä laulõtas, võiva’ olla’ tõistsagamatsõ’ ku 50 aastaga iist ja tuu om loomuperäne. A mi piäsi’ olõma valvõh ja pandma tähele, ku muutus om õnnõ ütele poolõ, ku lätt lihtsabast ja kaoma nakas ummamuudu ja ilmah eiserälinõ helükiil. Tuu hoitmisõ jaost tasos vaiva nätä’, selle õt midä parebahe mi mõista leelotraditsiooni hoita’, tuud kindlalt pidä’ soo vasta ka’ muutuvah ilmah.

Kõrraliguba leelokeele poolõ minekil om meil pruuki’ suur jago vannu leelolaula joba aastagast 1912. Tuu om ku siimnepak, minkõ abil saat häädünü’ leeloloomakõisi vahtsõst kasuma panda’. Samah om pääle siimnidõ vaia ka’ tiidmisi ja mõistmisi, muido naka-ai loomakõnõ kasuma. Vannu helüsidõ kullõminõ and leelo lauljalõ pallõ mano helü ja takti tunnõtusõh, a tuu tähendä-äi viil kõrraga’ mõistmist mitmõhelülist leelot ar’ oppi’. Nuid inõmisi, kiä’ mõistva’ innitsidõ helüsidõ siäst kullõldõh kõiki viiekeisi vällä kuulda’ ja näid tõisilõ edesi opada’, om väiga’ veidõ ja parebal juhul nä saava’ tetä’ ütskit kooltuusi. A ku leelohuvilinõ taht eis’ lauluproomih vai kotoh miilde tulõta’, õt kuis üte vai tõsõ laulu helü helisi’, sis sooni’ aoni’ oll abist õnnõ telehvoona salvõstaja vai ülestähendüse’.

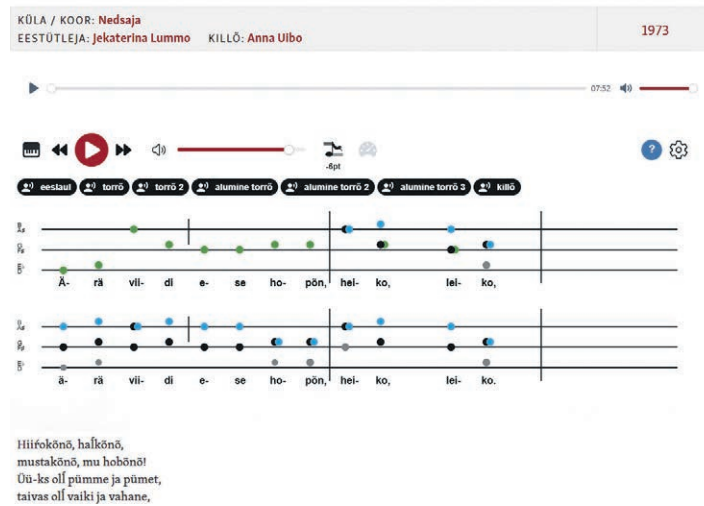
Valmis nakas saama projekt, minkaga’ minti suur samm edesi ja leelo mitmõhelülist saat no’ oppi’ vahtsõst muudu – ummapääd ja õgal aol. Orasõ Janika juhü tüürühm om katõ aastaga joosul otsnu’ vastust küüsümüsele, kuvvamuudu seto leelot kirja panda’ ja edesi anda’, nii õt tuust saasi’ lihtsahe arvu. Om tett uvvõnduslik internetikeskkund, kohes saa vanalõ lindstüsele kõrvalõ kullõlda’ helüsit üteh ja erälde ja samal aol ka’ nätä’, kuvvamuudu helü’ liigusõ’ ja õigõ’ kuuhhelü’ teküse’.

Mõnõ’ lauluhuvilisõ’ omma’ ka’ jo juhtunu’ seto laulu-perimüse lehe pääle www.laul.setomaa.ee ja pandnu’ tähele, õt sääil om vahtsõnõ alaleht „Leelokool“ ja õt laula kullõmisõ lehe pääle om tekkünü’ nupp „vaata punktinooti“. Punktinuut ommõgi’ luud leelo üleskirotamisõ ja mitmõhelüli-

Orasõ Janika luu punktinoodi kirja.

Hiirokõnõ, halkõnõ

susõ seletämisõ jaost. Punktinuut om lauljasõbralik, tuu pruukmisõ jaost olõ-õi vaia nuuti tunda’ vai pia-ai olõma tõisi muusigalisi tiidmisi. Kõiki helüsit saat kullõlda’ ütehkuuh vai eräle, nii ku parralt opmisõ jaost om vaia. Õt üteh laulminõ olõs viilgi’ lihtsap, sis saat laulu mängmä panda’ kipõbalt vai aigupiteh, korgõbalt vai madalalt vai mõnt kotust laskõ’ kõrrada’. Laulja saa harõta’ näütüses erälde killõit vai ka’ killõ helüga’ kuuh laulmist. Laulja näge kõik aig helü liikmist. Ku tahat, saat ka’ eis’ pruumi’ punktinuutõ kiroti’ ja kullõlda’, õt kuis vällä tull.

Muidogi’ saa-ai niimuudu arvudi vai telehvoona abil perüsel traditsiooni kohasõlt leelotama oppi’. Kõgõ tähtsõp leelo opmisõ man om õks kogõnu’ lauljijõga’ kuuh laulminõ ja vannu helülinde kullõminõ ja kaeminõ. No’ saa kogõnu’ lauljijõ Kuremäe Anni, Heliste Leida ja Tsopatalo Helju oppuisi kullõlda’ ja kaia’ laul.setomaa.ee lehe päält, koh „Vaata“ lehe pääle om pant 11 oppõvideot viguridõ ja soovtuisiga’ leelo laulmisõ kottalõ. A punktinuut avitas leelo laulmisõ reegliidõst parebahe arvu saia’ ja and julgust ja kindlust mano.

Punktinuut paistus edimält

võoras nii muusigaharidusõga’ ku ka’ muusigaharidusõlda’ inõmisõ jaost – ku juhuligult juuni pääle visat värmilitsõ’ kindakirä täpikese’. Leelokooli (www.laul.setomaa.ee/leelokool) lehe pääl om punktinuut kõrdapiteh välläõ seletet. Nuu’, kiä’ viisi-i seletüisi lukõ’, võiva’ niisamata nuppa sisse ja vällä vaota’, kõik om lihtsahe arvu saia’. Saa-ai essüdä’. Kõik omma’ ka’ väiga’ oodõt 26.04. ja 21.06. Obinitisa muusiumi leelo opitarrõ, koh laulmisõ kõrval tutvustõdas ka’ punktinuutõ.

Kinkalõ võisi’ punktinoodi leht abist olla’? Kõigilõ, kiä’ tahtva’ leelot laulda’. Eiski’ ku olõt jo aastagakümnit laulnu’, võit säält löüdü’ hindäle mõnõ vahtsõ mõttõ vai tarkusõ – leelo om tuhandit aastakki vana ja üts eloigä olõ-õi tuu aig, õt kõik selgest saia’. Ku midägi’ muud, sis mõnõ huvtava ja hindä jaost vahtsõ laulu löüdmisõ jaost tasos kindlahe lehe pääl ümbretsõõri kaia’.

Ku olõt leelotikunnah alos-

taja, sis saat siist kindlahe pallõ tiidä’ tuust, mia leelo om ja kuvvamuudu eismuudu helü teküs. Vai ku mõistat mõnt laulu, a tahat tiidä’, kuvvamuudu killõ helises, vai tahat uuri’ mõnt vahtsõst hellü, midä järgmätsel kõrral ütidselt pruumi’ laulta’.

Mia’ om kõgõ hullup, midä saa juhtuda’, ku sa punktinoodi lehe pääle läät ja sääil

ümbretsõõri kaema nakat? Või juhtuda’, õt sa jäät sinnä’ mitmõst tunnist kaema ja unõhtat tõsõ’ tegemisõ’ ar’. Võit löüdü’, õt soo ilm, midä arvssit tiidvät, om hulga laep ja kiriväp.

Laul.setomaa.ee lehepääl tasos kaia’ ka’ nuil, kiä’ eis’ laula-ai. Tuu jaost, õt siih ilmah ainumat seto leelot huvilisõ tutvusta’, mi pia kõgõpäält tuud eis’ väiga’ hõste tundma. Midä inäbä ja mõttõrikkabalt mõistva’ seto leeloperändist kõnõlda’ kõik nuu’ inõmisõ’, kinkal om kokkoputmist seto kultuuri tutvustamisõga’ – oppaja’, kultuuri- ja turismikõrraldaja’, giidi’ ja Setomaa vedosniga’ – tuud kindlalt tuu iist, õt leelotaminõ lääsi-i „vanast vigurist”.

Vahtsõnõ leelo opmisõ k’aukilaskminõ om luud kultuuriministeeriumi abiga’ luuvuurimisprojekti „Seto mitmehälse laulu õpetamine alternatiivse noodikirja abil“ seeh ja tuuh tüürühmäh olli’ Janika Oras, Mari Palolill, Žanna Pärtlas, Tanel Torn ja Hans-Gunter Lock. Uma joudu om sooho pandnu’ nii tiidläse’, programmiirjä’ ku ka’ seto laulja’. Ma olõ tenolik tüürühmäl, kiä’ minno soo tiipääle üteh kutsi’: mu’ ku laulja jaost om soo olnu’ väiga’ huvitav tiikund ja mu arvusaamisõ’ leelost omma’ pallõ inäbä laebast lännü’.

Tõlknü’ Sarvõ Õiõ.

Valms om saanu’ seto leelo oppõ-video’

Valms om saanu’ 11 oppõvideot seto leelo laulmisõst. 2023. aastaga suvõl vöödõti vilmi pääle Lummo Kati leelolaagrih kolmõ leelonaase, Heliste Leida, Kuremäe Anni ja Tsopatalo Helju oppamisõ’.

Lühkokõisih vilmikeysih oppasõ’ naase’, õt kuvvamuudu killõit ja torrõit laulta’, kuvvamuudu kergütä’ ja kiuhku’. Laulunaase’ jagava’ ummi kogõ-

muusi, kuvvamuudu om hüä hinnast laulmisõ man liigta’ ja kiä’ kinkõ kõrval koorih võisi’ saista’. Mõni iistitlējä taht killõit hindä kõrvalõ, samah killõil om hüä laulta’, ku kõrval laul tukõv torrõ.

Kuremäe Anni kõnõlõs ummi mälestüisi, kuvvamuudu timä imä aol tsõõri-püürä juusti, kuvvamuudu hinnast hoitma piat ja määne om tuu õigõ

tasano samm. Tsopatalo Helju oppas, õt mäntse viiega’ Petsere puul „Lätsi alla lilli“ laulõti ja kuvvamuudu tuu man om liigut ja mäntsido sõnnuga’ timä imä košasõidu laulu laul. Kuremäe Anni oppas „Põllulaulu“ ja „Jaanilaulu“ laulmist, kõnõlõs, õt kuvvamuudu näil laula laulõti ja kuvvamuudu timä noorõh iäh tüüd tetti. Heliste Leida kõnõlõs, koh laulõti kõvõbalt ja koh

hillebä helüga’ ja laul mäe pääl laulmisõ laulu. Abielonaisilõ oppas Leida ka’ üte sortsilaulu ja kõnõlõs mälestüisi tuust, kuvvamuudu tä väiko latsõna paabapraasnikku päält näkk.

Suur-suur teno Leidalõ, Annilõ ja Heljulõ uma laulu-tarkuisi jagamisõ iist! Aitumma Siimetsa Moonikalõ ja Prakash Tusharilõ tuu kõõ ülesvõtmisõ iist, Siimetsa Mooni-

kalõ ja Tenso Taivolõ oppõvideodõ kokkosäädmisõ iist ja Tullusõ Kajalõ toetusraha löüdmisõ iist! Oppõvideodõ tege mist toedi’ Eesti Rahvakultuuri Keskus ja Kultuurkapital. Oppõvideo’ omma’ kaemisõ jaost üles säet seto leelo kodolehe pääle laul.setomaa.ee/vaata.

VALGU MEEL

Tõlknü’ Sarvõ Õiõ.

OUT tiätri tege „Pulmamaja“ näüdendi pruumi.

Sundelli Harri pilt

Obinitsa OUT tiätri tükk tulõ kuum

Obinitsa Uus Teater, hüüdnomega OUT alost 2025. aasta jaanuarih umma viiendät huaigu.

KAUKSI ÜLLE

Olõmi seni toonu' rahva ette tükü' „Põhitüü“ (2020), „Nigu nõidus“ (2021), „Kuldkalakõnõ“ (2023), „Helde puuragoja“ (2024) ja no' tulõ „Pulmamaja“ (2025).

Mi tiätri eläs kokkohoidligult. Olõmi saanu' tukõ Eesti ja Võro Kultuurkapitalidõlt ja Setomaa vallalt. Õt näutemäng valmis saasi', tugõmi kõgõpäält eis' umma tiätrit. Etendüse kiroda ma eis'. Lavastami kuuhtüüh ütitselt. Kostüümi' otsi ummist kappõst, taaskasutuspoostõst vai valmistami käsitüünä, ka lavakujondus om vaehtõ-pääl maalit vettünü vineerile. Ja loomuligult tugõsõ' meid päältkaeja'.

Olõmi põhimõttõs võtnu setokeelidse tiätri. Soo om päältkaejilõ hüä koolitus ja niisamatõ näitlejile, kinkõst

mitu om jo kõnõlõmisõ miilde tulõtanu vai pia ar' opnu. Mängimi Obinitsah, Blumi Priidu man Tiätriküünih. Tollõ ehitämine tiätri ja kontserdipaigas ni pidokotusõs om külävanõmba ni mi üte esinäitlejä süämeasi. Osa tükke mängimi ka Obinitsa galeriis. Kõiki etendüsi olõmi mängnü' ka imelidseh Kirsi taloh. Olõmi mängnü' ka Taarka Tarõ hoovi pääl ni Müürimäe talo sanna iih. Olõmi käunu' külälisetendüsi andmah kõgõ kavvõmbah Hiiumaal, Lääne-maal Liivil, Mulgimaal Paistuh, Lüllemäel, Räpinäh, Vahtõ-liinah ja Rõugõh.

Ku huaaig läbi ja pileditulu-kõnõ kokko loet, sis pääle kulu-tuisi maahaarvamist perrä jääv rahakõnõ lätt tõisi etendüsi kaemisõs. Olõmi Lutsu tiätrih käunu', Vanõmuisõh, „Rohilisi niitõ“ ka kaimi. Soo aasta läämi Karula tiätrihe etendüst „Lell“ kaema ja „Seto Odüsseia“ etendüsele. Veesaarõ Anne mängse ka üte huaao meil ja vahel kutsumi timmä õks lavastamist nõustama kah.

Meil om näitlejit nii kümne kanti, timahava joba tossin.

Viiendät kõrda mängvä' Mal-kovi Pille, Riitsaarõ Evar, Orava Kairi ja Hörna Rieka.

Inämbüs huaaigu omma' mängnü' Ojamesta Lea, Blumi Priit ja Sundelli Harri, viimäne om ka helükujondaja ni kava-lehti tegijä olnu'.

Hüä' näitlejä' omma' meil olnu' mõnõ huaao viil Veesaarõ Anne, Hörna Aare, Piho-laanõ Guuri, Jacobsoni Külli, Petersoni Inge, Kübärä Kristi, Taali Kati, Alumäe Helen, Aida Elenora, Raali Ain, Aleksejevi Nikon ja Riitsaarõ Truvar.

Minevaasta tull' meelee OUT tiätrihe muusigaineminõ Kuusõ Kairi ni mängse ütte pääosa-dõst, Kõokõist „Heldeh puu-ragojah“. Minevaasta nõssi lavalõ ka tõonõ tiätritäht Kuninga Madis. Seeni' oll' tä luulõtanu ja maalnu, no' tulõ ka näüdelidä'. Tammõkõsõ ossa tekä kimmält laululinõ Pärtini Sirid. Särävält alost Hõimla Siiri Pihlaka osah.

Soo aasta tull' meelee mano Kirsipuu Alice. Timä om tiätri-asja opnu, nigu kutsõlinõ õkva. Timäle om plaan pia üle anda' ka lavastamisõ vidämise'.

Ja no' sis „Pulmamaja“. Ku minevaasta „Helde puuragoja“ oll' tõsinõ tükk, sis mi armasta vaeldust ja „Pulmamaja“ om krutskinõ ni völlanaljuga suu-riilõ inemisilõ suunat tükk. Setomaal tulõ ütte turismi-tallo pääliinast mõrsja umma tütrikidõõdakut viitmä – rus-tikaalsõh stiilih, nigu om tel-limusõ pääl kiräh. Pernaane ja majarahvas püüdvä' kõgõst väest, a kiholasõ', armukelmi' ja tundõ', midä õnnõstu-i kotti toppi', tegevä' umma luku. Elektri ka lätt ar' ja kohalõ tulõ kutsu' Elektrikrahv.

Rohkõmb taha-i ette kõnõlda'. Etendüse' omma' plaanit 18. juunil, 19. juunil ja 20. juunil. Kõik algusõ' omma' kell 19 ja piletit saa kotusõ päält. Umast tulõkist tulõ tiidä' anda' telefoni pääl 5656 9079 vai kauksiyllle@gmail.com. Etendüse paik om õks Obinitsa Puhkõmaja Tiätriküün.

Vahtõpäält teemi estraadi-kavasit „Kustuv tulukõnõ“. Soo-kõrd ollimi sõbrapäävä pido külälisis Valgõ Ristiku pidol Miktämäel.

Kohtumisini ja nägemisini!

„Seto Odüsseia“ muusigali põhiosa – laulu' – omma' valmi'

VEESAARE ANNE

Matis Leima om mitmõsaga-manõ helilooja, kinkõ looming haarus perimus- ni koorimuusigast elektrooniga ni rokini. Timä rabõlõs viieh ansamblih, mia' omma' sis Zetod, Kiiora, Senat, HõIM ni Tribute to K-Rose. Matis om hinnadu oppaja ni edimädse Eesti karmoõkaopmisõ raamadu tennü.

Ku timä nakas muusigat tegemä, sis taht erisagamatsi stiile segi aia' ni suundumisi, tugõvusi hindäperrä kokko panda'. Matis kõnõlõs, õt tälle om muusigali „Seto Odüsseia“ tegemise man väega tähtsä seto kiil ni täämbäne seto muusiga: folk-roki ja folk-popi stiil, midä timä om tuginu ansamblidõh Zeto ni Hõim.

Ku Matisõ käest küssü', kunas timä „Seto Odüsseia“ edimäst kõrda kuulõ, sis täl olõ-õi mee-leh. „Soo oll' amki jo, mitu aas-takka om lännü tegijidõ jaos. Esä Aarne Leima vaest kõnõl' ütäl hallil argipääväl, õt Veesaare Anne võtt sukka' ühendüst, om sääne mõtõh. Kauksi Ül-le lugu ni su' muusiga. Ma ütli õkva: teemi' ar'! Väega kimmäs! Soo tii om jo peris pikk olnu.

Inspiratsioonilõ löüdmindõ om ulliväega varieeruv ni muutlik protsess, ma tahasi' anda selge vastusõ, a ma esigi saa-i arvu, kuis tuu asi käu. Mõnikõrd olõ „valgõ paprõ“ kriisi iih ni peris murõhti õkva, kas ma jovva muusiga tetti. Tahtõs väega, motivatsioon oll', inspiratsioonilõ olõ-s. Ku ma kae filmi vai tiatrit, kullõ muusigat, sis ma tsuklõ inspiratsioonilõ seeh ni tiia õkva, soo asi võisi' olla' õkva nii. Ma mõis-tasi' näid asju ümbre kirota', ma lää õkva käuma. Ulliväega rassõ om sood tetä' tühä kotusõ päält. Loi teksti, a tuu panõ-i viil pilti juuskma. Tüütäs tuu, õt ma võta uma suurõ iihkujo ette, näüt-tüses Andrew Lloyd Webber. Timä kiroto' muusigal „Jesus Christ Superstar“ om ilma kõko paremb soo žanri teos ni ka vahtõõmbit asju. Olõ näid kul-lõlnu ni kirotanu vällä, mis om tah säänest, mis mullõ miildüs ni midä mu tetti muusiga man olõ-i. Mul om tah papõr, kohe olõ kirotanu vällä akordi', miä' ütstõsõlõ perrä tulõvä'.

Kullõ noid, mängi esi' ni mõtlõ, kuis tä saa nii hõste kõlada', mis tuu om. Kas ma saa näid kasuta' hindä tüü man? Kõik naa' elemendi' olõ-i õnnõ Webberi vaimusünnütise', nä omma' värvika' ni eredä' mõttõ', midä õgaüts või kasuta'. Ma taha väega, õt mi „Odüsseia“ tulõsi' ere, taha-i üttegi tuhmi ni halli kotust. Säält piät olõma särtsu, rahu, mõtlikkust, kõkkõ, a nä kõik piät olõma reljeefse', kõnõka'. Ütskõik määndse kotusõ päält sa soo plaadi mängmä tsuskat, tun-nõt, õt kvaliteeti prits näkko. Soo om taa, midä ma üritä üle kanda'. Kõgõ parõp kompo-sitsiooni võtõ' omgi kullõlda' muusigat, miä sullõ ulliväega miildüs, püvvä' kinni abst-raktsõ' väärtusõ' ni sis kannä' üle. Sa tii-i copy paste Ernesaksa Gustavi „Mu esämaast“, a mõt-lõt, mis tuu om, mia mu hinge pututas. Nuu' olõ-i noodi', nuu'

Leima Matis.

Eräkogo pilt

olõ-i sõna', tuu om tuu abst-raktnõ värk.“

Matis kahjatsõ-i sukugi tuud, õt säändse rassõ tüü vasta võtt, tä kahjatsõs, õt muusiga om väega miildümä nakanu. Parhilla' om täl sääne elo, õt om päävätüü, sis om katõ pujaga pereh, talo ja kõik nuu' bändi'.

„Tuu tähendäs, õt piät tegelemmä saa asaga ni ku tulõ üts väega hüä asi, siis piät tuud tegemä tõistõ asju kõrvalt. Ma tahasi' päiv otsa muusigali kirota'. Mõnikõrd tulõ üüse üle-väh olla' „Odüsseia“ jaos ni sis ma tii sood pallo suurõmba rõõ-muga ku määndsitki tüüasju.“

Leima Matis oma Seto Kuninglikku Teatri asutaja-liigõ'. Olõ-i õnnõ heliluuja ni muusigajuht.

„Mullõ miildüs kõögipuul, soo om põnnõv ni vastutusri-kas. Mul om kogõmusi plaatidõ produtsiirmisõ man, ideest nakas pääle koon lõpptuutõni. Rahastusõ, kampaania, salvõsusõ, ummi kässiga olõ pallo erisagamatsi etapõ läbi veenü. Sis viil nuu' plaatõ esitluse kontserdi' väega erinevide stiile-ga. Sis viil katõ aasta tagonõ tandsupido muusigajuhi kogõ-mus, mia om õkva ülekan-tav taaha. Muusikidõ organisii-rminõ, näide eelarvõtõ, lepin-gidõ majandaminõ, näide kokkutsminõ proomiaos, stuudiohe, lavalõ ni peräpidolõ. Elo nõud, tulõ tetä', saia' kõgõsa-gamatsi kogõmusi. Tulõ olla' julgõ, mastaap om suurõmb, inemisi om inäbä ni delegiir-mist om inäba. Kimmäs om, õt saa jälki tetä'.“

Jo mitmit nädälivahetuusi om Matis stuudioh. Midä tä säält tege?

„Ku Uhhuduuri mehe' omma' ookeani ületäni' ni Eesti elektrisüsteem om desünkroni-siridnu, sis mu märgõsõna om õks „Seto Odüsseia“. Muusi-gali põhiosa – laulu' – omma' valmi', sis tervigu kokkokõüt-misõs lätt vaia ullipallõ vaihtõ-muusigat, sood olõ-i tsuut.

Ku taa asi tetti, siis kõgõ ter-vikuga tulõ tüüd tetä', viimist-lõminõ, viimistlõminõ, viimist-lõminõ ni ütskõrd viil viimist-lõminõ. Vaihtõpäält piät uutma, kõrvu puhkamma ni sis vahtsõ „silmäga“ kullõldõh nõrga' kotusõ' kinni püüdä' ni kõrda tetä'. Murõhtagu-i, soo olõ-i 30. juulini ar' käkit, saa jo vara-hamba kullõlda'. Tegija' omma' vaimustõtu, Pegasus om tiimih ni kõiki entusiasmi ütehmõjol omgi sündümäh ulliväega haa-rav ni mõjos teos!“

Trehvämisõni suvõl ni varahamba!

Setokiilne tiaatre Veerna Vorkats kuts mängmä

TORMI PIRET

seto keele iistvidäja ja takastoukaja

2025. aastaga märdsikuu 14. pääväl, mia om imäkeele-päiv, saa nätä' tiaatre kasan-dat etendüst „Tähejoromäng“. Edeetendüs tulõ nigu kõik eel-mädseki' mängmisele tandso-ja kultuurikotoh Modus Tali-nah, Tatari uulits 64 kell 6 õdagu.

„Tähejoromäng“ om sääne ummamuudu tiaatretükk, koh päältkaeja' olõ-õi õnnõ kaeja' ja kullõja', a näid haarõtas üteh mängmä. Etendüseh kõnõldas setokõisist ja Setomaast. Tiidä' saa säändsitki sõnnu, mia' omma' õgapäävädsest seto kee-lest ar kaonu'. Etendüs kõlbas kaemisõs ja üteh mängmisõs koolilatsilõ ja täüskasunulõ.

„Tähejoromängo“ nigu tõisigi Veerna Vorkatsi tiaatretükkä

Tiaatretükü „Tähejoromäng“ proomih.

Tormi Pireti kogo pilt

saa mängi' õgal puul. Veerna Vorkats tulõ etendüst „Tähe-joromäng“ vesselähe mängmä ütskõik kohe. Hots imäkeele-pääväl vai määndselgi tõõsõl pääväl. Pallõ tiidä' anda', kohe ja määndsel aol om Veerna Vor-

kats oodõdu, ni mi olõ olõmah. Selle õt seto keele elohhoit-minõ om mi jaos süämeasi.

Tiidmisõs näile, kiä' setokiil-sest tiaatrest Veerna Vorkats edimia kuuldnu olõ-õi:

Veerna Vorkats om sääne

tõistmuudu tiaatre. Kõõ tähtsáp mi jaos olõ-õi sukungi tiaatre-kunst. Om hoops seto kiil. Tiaa-trekunst om tõõsõ kotussõ pääl – tiaatrekunsti pite kau seto keele opminõ.

Veerna Vorkats om kokko tulnu Talina liinah tandso- ja kultuurikotoh Modus 2022. aastagal.

Veerna Vorkats om püünele säädnü säändse' tiaatretükü': „Joorkakõsõ säidse sõpra“, „Siu saaja“, „Sa tuud luku tiia“, „Setomaania“, „Kavvõ-kõsõ kargasõ, kullakõsõ kul-fasõ?“, „Tandsotahvaja' ni laululaaditaja“, „Hiir hüpäs ja kass karäs“.

Kõõ inäp, 10 vuuri, om saanu mängi' muusigalist näü-temängu „Tandsotahvaja' ni laululaaditaja“.

Veerna Vorkats om 2024. aas-tagä Hilana Taarka umakultuu-ripreemia laureaat.

Tulõ’ Obinitša muusiumi mano maaselitsa pidämä!

Mi ooda teid 2. märdsil kellä 11–15 Obinitša muusiumi mano maaselitsa pidämä, öt ütehkuuh kulata’ ja ilota’.

Esines Mokornulga leelokuur maaselitsa laulaga’ ja tandsaga’. Külälisõ’ saava’ telli’ pliine, tsäiu ja töisi hüvvi süüke. Kellä 12–13 om hobösösõit. Läbi külä saat sõita’ hobösõga’, kinkõl kellä’ kaalah helisese’ (5 eurot inõminõ). Muusiumi töösõ kõrra pääl om kaemisõst vällä säet kindidõ näütüs, mia’ jääs sinnä’ kooni’ septembrikuuni’.

Maaselitsa pühapääväl hõigati lauluga’ külärahvas mäe pääle laulma ja mängmä. Järgmätsest nädalist nakas pikk paast säidse nädalit, ku om keelet laulta’ ja tandsi’. Maaselitsa nädäli aigu võit pita pitä’, kulata’ ja säädä’ hinnäst valmist paastu aost. Vana muud om hobösõga’ sõita’, laskõ’ mäest alla ja süvvä’ pliine. Innevanastõ arvati, öt sis kasus pikk lina ja tulõ illos suvi.

Tulõ’ uma perre ja sõpruga’ Obinitša miika’ üteh maaselitsa pidämä!

SILM SANDER

Mokornulga kuur maaselitsal 2024.
Sundelli Harri pilt

SÜNDMUSÕ’ SETOMAAAL

- 1. märts kell 12 Treski Festi talvõpido Treski küünüh.
- 2. märts kell 11 maaselits Lüübnitsa külakeskusõh.
- 2. märts kell 11 maaselits Obinitša muusiumi man ja kindidõ näütüse vallalõtegeminõ Obinitša muusiumih.
- 3. märts suur paast nakas pääle.
- 7. märts kell 19 kino „Kikilipsuga mässaja“ Verska kultuurimajah.
- 9. märts kell 10 Setomaa vallalitsõ’ karikavõistlusõ’ ojomisõh 2025 Verska viikeskusõh.
- 14. märts kellä 12–18 luuvusõ arõndamisõ tüütarõ – luuvumblõminõ Verska kultuurimajah.
- 19. märts kellä 15–19 ütehkuuh kindidõ kudaminõ Luhamaa külämajah.
- 21. märts kell 15 Hilana Taarka nimelitsõ umakultuuripreemia üleandminõ Obinitсах.
- 23. märts kellä 12–19.30 tü U14 II divisjon korvpall I Swedbank Nuuriliiga Setomaa kuulõ Verska opmiskotusõh.
- 27. märts kell 11 Setomaa vanõbaiälitsi ülikuul Verska kultuurimajah.
- 29. märts Luhamaa küläselts 20.
- 29. märts kell 19 ansambli Amadeus x Lahe baar.

Väike Hellero 30.

Lintropi Aado pilt

Väike Hellero – 30

Naasekõsõ’ noorõkõsõ’,
sõbrakõsõ’, sõsarakõsõ’!
Saimi kokko mi kulda hõimu,
lasi kokko mi laululatsõ’.
Sedä mõista-s ma mõtõldagi’,
aigo kokko ma arvadagi’.
Kolmikümmend sai aastakka,
tuhat laulu- sai -tunnikõista.
Olõm’ sõnol mi sõsarõ’,
laulul üte mi imä latsõ’.
Läävä’ laulu’ meil ladusahe,
ilosõna’ ilosahe.
Pelgä-i sõnno mi puudevata,
lastõ laulu lõppõvata.
Kost saije meele pallõ sõnno?
Kost lajalt sai laulusõnno?
Ara olli mi ku väikokõsõ’,
ollim’ tiba- mi -tillõkõsõ’,
kutsti latsi meid laulõmahe,
imä’ kutsi’ meid ilotamma.
Janika meidä juhõndõlli,
Kadi meidä kamandõlli.
Olli pallõ teil tüterida,
liiga lina- oll’-hiussita.
Üte veit sokast ti suu pääle,
tõnõ tedrest sai tii pääle,
kolmas pardsist palo pääle.
Säält sai meele pallõ sõnno,
säält sai lajalt laulusõnno.
Selgest saimi’ kõik seto laulu’,
Vadjamaa mi viiekese’,

Võromaa kõik värsikese’,
Isuri ka ilosõna’.
Saie latsõ’ mi kasunusta,
virve’ üles mi vinnüniüstä,
omma’ uma meil latsõkõsõ’,
tsibirindä tsillõkõsõ’.
Suuh omma’ näil siskasõna’,
pääh omma’ jo pääskolaulu’.
Janika, sa naasekõnõ,
imäkene ilolinõ,
sóo om kõik su tegemine,
laululanga kudaminõ.
Ilo nakaš sust edenemä,
laulu’ lakja sust minemähe.
Ilol ilm saa ilosambast,
latsõ ilm saa laembasta.
Sullõ anna mi suurõ teno,
kundsõni tii kumarusõ.
Kingi sullõ mi kitasniku,
panõ sullõ mi põllõkõsõ,
linnukõsõl linigegi.
Ehim’ sinno mi imendästä,
vahtsõst sinno mi valmistamõ.
Uhkõ’ saava’ sullõ uma’ rõiva’,
ladusa’ sullõ laulurõiva’.
Hellero viil helisegu’,
kulda kurgu’ kumisõgu’!

VALGU MEEL
8.02.2025
Tartoh Eesti
Rahva Muuseumih

Seto Instituudi (üli)opilastõie konkurss 2025

Preemiakonkursilõ oodõtas 2023–2025 kirotoṭ setoteemalisi bakalauroõsõ- ja magistritõid (sh rakendusliikkõ), ütskõik mântse eriala vai valdkunna päält vai korgkoolist, ni ka gümnaasiumi uurimistõid.

Tüü’ pallõmi saata’ digikujol vai lingi kujol: info@setoinstituut.ee

TÄHTAIG: 1. juuli 2025

SÜNNÜPÄÄVÄ’ MÄRTSIH

Vabarna Maret – 68 2. märts käsitüü oppaja ja Kuldatsäuga leelonaane	Kuusingu Toomas – 49 15. märts kunstnik
Karbi Laura – 31 3. märts Sorrõseto leelo- ja pillitütrik	Leima Matis – 33 16. märts muusigamiis
Tsopatalo Helju – 76 8. märts Kosõlka koori ja Tsirgukõisi koori innine iistvidäjä	Lõivu Merlin – 43 20. märts käsitüüline ja piltnik
Lahe Anni – 72 8. märts Meremäe raamadukogo innine kavvaaignõ juhataja	Kosemäe Helju-Helene – 83 23. märts Helmise leelonaane
Tuulõ Karin – 50 8. märts Helmise leelonaane	Sopotovi Dmitri – 59 23. märts Petseri 2. Keskkooli innine oppaja
Jänesmäe Viktor – 76 9. märts Veõ’ laulumiiis	Turvasõ Evelin – 48 23. märts Meremäe-Obinitša naiskoori laulja
Linnusõ Vaino – 71 9. märts pillimiis	Tšizõva Liivi – 51 24. märts Kosõlka koori leelonaane
Maasikamäe Sirje – 62 13. märts Hõpõhõimu leelonaane	Matvei Arvi – 62 26. märts Hõpõhõimu laulumiiis, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh
Valgu Toomas – 41 13. märts laulu- ja pillimiis, Nedsäjä Külä Bändi liigõh	Torm-Kriisi Piret – 61 27. märts sootška, kultuuriklubi Setoluu’ iistvidäjä, tandsujuht
Jüriõ Vello – 81 14. märts koolimiis, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Tamme Merita – 67 28. märts Sorrõseto leelonaane
	Lillaku Anti – 40 28. märts aoluulanõ

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Aleksandra Padumäe	100	Sulev Serbak	77
Veera Lillik	95	Aino Tammela	76
Naadi Kopli	93	Nikolai Osak	76
Eha Sari	89	Helju Tsopatalo	76
Aino Koba	85	Nodari Tsetshladze	76
Valentina Anufrienko	84	Paul Palolill	75
Salme Liinamäe	83	Arvo Aun	75
Niina Zadunaiskaja	83	Viktor Tarkus	74
Maimu Lumi	81	Vitali Latkin	74
Vello Jüriõ	81	Leo Heidorf	74
Silvia Vao	81	Lea Süvaorg	73
Kalle Puhalainen	80	Paul Tamm	73
Elvi Haljas	80	Valentin Talupoeg	73
Aino Palmik	80	Eve Kaup	73
Heldur Ilves	79	Anni Lahe	72
Enno Liivik	79	Vello Hainsoo	72
Veera Talas	79	Arvo Tuusa	72
Nikolai Kapten	79	Aleksander Jakorev	71
Helju Järvelill	79	Vaino Linnus	71
Georg Mahla	79	Pavel Jõhvik	71
Anu Klaas	79	Olga Kosterina	71
Eduard Pedassaar	79	Aime Peri	70
Valentina Männik	78		

GEORG RESS

4.06.1944 – 6.01.2025
Mälestäs laulu-
ja tandsuansambli
Hõpõhõim

Leinämi

† Urmas Laine
† Ljudmila Pähn